

**שלל על הדף / העלון השבועי על סדר 'הדף היומי'
גלוון מס' 41 / י"א שבט תשפ"א / פסחים סז-סט**

קולו של משה שהיה הולך בכל מצרים – והשלכתו לדורות

על פי יסוד זה, מאיר ה"חתם סופר" באור יקרות את פשרה של אמרה הנראית כתמורה שנאמרה בשעת פטירתו של ריבינו הקדוש (כתובות קג):

בגמרא שם הובא شبשת פטירתו אמר רבי: 'שמעו בני חכם גמליאל בני נושא'. בהמשך הסוגיא מבואר שהכוונה הייתה 'אף על פי ששמעו בני חכם – גמליאל בני נושא'. ועל כך הגיב לוי ותמה: צריכא למימר? (שהרי גמליאל היה הבכור, ומדובר היה ציריך רבי למצוות שהיה הוא התנשיה, וכפי שהובא בגמרה מוקר לכך מנו הפסוק "ואת הממלכה נתן לי יהורם כי הוא הבכור") והשיב לו רבי שמעון בר רבבי: 'צריכא לך ולמטלעתך' (רש"י מפרש שלוי היה פישטה, ושמעון הזיכר לו עניין זה אגב תשובתו שצרכיה למימר וכו' – יעוזין בדברי רש"י). ומכל מקום, הדברים זועקים להסביר: לשם מה היה לרבי שמעון לנוקוט לשון גנאי זו 'ליך ולמטלעתך'?

והנה, בגמרה במסכת מגילה (כד) מובא: 'אמר ריה רבי חייא לר' שמעון בר רבבי: אל מליל אתה לוי, פסול אתה מן הדוכן, משום דעתך קלד'. הרי שקולו של רבי שמעון היה עבה, ומכיון שכך אמרו לעיל הלויים נפסלו בקהל וסנהדרין נפסלים במומי כהנים או לויים – זו הייתה כוונת דבריו לליוי: אני ציריך לך ולמום שלך, שכן גם בלי זה יש לי מום, שקולי עבה, וממילא אני ראוי להיות נשיא בראש הסנהדרין!

אולם אם כן, מדובר באמות לא הובא עניין קולו העבה של רבי שמעון כנימוק לכך שר' גמליאל יהיה נשיא ולא רבי שמעון? כאן מחדש ה"חתם סופר" חידוש נפלא: 'משום דלמסקנא קיימתא – לנו רבבי יהודה, שמשה ריבינו היה קולו כנער ואפיקו-הכי לא מיפסל, אף על גב דתתם משות כבוד שמים היה וניסא איתעביד, מכל מקומות משות כבודו של משה ריבינו לא יופסל דיין בקהל, דדיו שיהיה רבבו – משה ריבינו! עוד, שהרי נאמר 'עמך' – בדומה לך', והרי הוא בדומה למשה ריבינו!

ואם כן, מסווגיא זו למדנו שלמסקנא אנו נוקטים כרבבי יהודה, שהיה קולו כנער ומכל מקום לא נחשב לבעל מום בלבד כך, ומישובים דברי רש"י בפרשנות שמות.

שו"ת "חתם סופר" – אורח חיים, סימן יב

סך, משנה: הפסח נשחת בשלש כתות שנאמר "ושחתו אותו כל קהל עדת ישראל" – קהל ועדת ישראל.

בירושלמי (פ"ה ה"ה) הובא על משנה זו: 'רבי יעקב בר אחא בשם רבי ייסא: ניתן כח בקולו של משה והוא קולו מהלך בכל הארץ מצרים מהלך ארבעים יום. ומה היה אומר – ממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת, וממקומות פלוני ועד מקומות פלוני כת אחת.' והנה, על הפסוק (שמות ב, ו) "וַתִּפְתַּח וַתֵּרֶא אֶת הַיָּד וְהַפְנֵה גַּעֲרָבָה", שנאמר לגבי בת פרעה, כתוב רש"י: 'גער – קולו כנער.' אולם הרמב"ן תמה: שהרי ענין זה נחלק בו תנאים (סוטה יב): ואכן רבי יהודה פירש שהוא ילד וקולו כנער, אולם רבי נחמייה השיב לו: 'אם כן, עשיתו למשה ריבינו בעל מום?' ולכו פירש רבי נחמייה באהוף אחר: 'מלמד שעשתה לו אמו חותמת נוראים בתיבה, אמרה: שמא לא אזכה לחופתו, ולמה נקט רש"י' כשיטת רבי יהודה, שהופרכה לבארה מכח קושיות רבי נחמייה?

באחת מתשובותיו, מיישב הגאון בעל "חתם סופר" את שיטת רש"י: את טעת רבי נחמייה 'אם כן, עשיתו למשה ריבינו בעל מום' – פירש רש"י: 'יהוא לוי, ונפסל בקהל לעבודת השיר.' אולם הרמב"ן וכי הרاء'ם תמהו על רש"י, שהרי ממילא היה משה בן שמונים שנה ולוי נפסל בשנים: ממשום כך ביאור ה"חתם סופר" שכונת רבי נחמייה הייתה שלישיות רבבי יהודה היה משה בעל מום ודבר זה לא יתכן, שהרי דיני הסנהדרין נפסלים בכל המומים הפוסלים בכהנים או בלויים, וכיוזו שמשה ריבינו היה ראש הסנהדרין – בודאי לא היה לו מום בקהל! ואף שהיה ערל שפתיים – אין זה מום, מפני שעיל ידי נס נעשה בו ואין זהו "משחתם בהם מום בס'", אבל לו היה קולו עבה כשל נער היה נפסל – כך הקשה רבי נחמייה. ורביה יהודה, כותב החת"ס, אפשר שסביר כדברי הירושלמי הנ"ל, שהוא קולו של משה ריבינו הולך וסובב כל הארץ מצרים בامرיו "ושחתו אותו כל קהל עדת ישראל", ואמר 'עד כאן כת אחת ועוד כאן כת אחת', וגם בלאו-הכי השמייע קולו בכל מחנה ישראל – לא פרשה על ג' פרסה, ורמזו לו הקב"ה עניין זה בתקילת יצירתו שהיה קולו כנער, ואין זה מום!

*

**אחר שעמד מול כל חכמי ישראל, שנין עקיבא בן מהללאל
את אמרתו למניעת גבהות לב!**

שפכפּק בטהרת ידים וכו'.

והנה, מפורטים דברי המשנה (אבות ג, א): 'עקביה בא מHALAL אל אמר: הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה - דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפניך מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת - מטפה סרווחה, ולאן אתה הולך - למקום עפר רמה ותולעה, ולפניך מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון - לפנוי מלך מלכי המלכים הקדושים ברוך הוא'

לא בצד דוקא עקיבא בן מהללאל הוא בעל מאמר זה, כי נראה – כתוב הגאון רבי יעקב קמנצקי, ראש ישיבת "תורה ודעת" – שמאמר זה הוא מאמר היסוד של עקיבא וכן כל מאמר שנזכר בפרקאי אבות הוא מאמר היסוד של כל תנא ותנא בעל המאמר. כי מכיוון שעקיבא בן מהללאל עומד נגד כל חכמי ישראל, כפי שראינו במשנה הנ"ל בעדויות, עד כדי כך שנחalkerו אם נידונו או לא

— אדם גורל זהה יכול ליפוי חץ בראשת הגאות וגסות רוח כאשר הוא עומד נגד כל חכמי ישראל, ולכון היה עקיבא חוזר ואומר תמיד את המוסר הזה של 'הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה;/ לבב גיבתו לבו!

טבון ערך = בראון

סך: והא דעתך, אמר רבי יהודה: חס ושלום שעקביה בן מהללאל נתנזדה, שאין עוזה נגעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא בעקביה בן מהללאל.

מקורה של אמרה זו – במשמעות אידיות (פרק ה, משנה ו): 'עקביה בן מהללאל העיד ארבעה דברים, אמרו לו: עקביה חזר בד' באربعה דברים שהיית אומר ונעשה אב בית דין לישראל אמר להן מוטב לי להקרה שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום שלא יהיה אומרים בשבייל שרחה חזר בו וכור', והוא היה אומר: אין משקון לא את הגירות ולא את שפחה המשוחרתת, וחכמים אומרים: משקון. אמרו לו: מעשה בכרכਮית, שפחה משוחרתת שהיתה בירושלים והשкова שמעיה ואבטליון, אמר להם: דוגמא השкова (=מנפי שהי דוגמתה), כלומר גרים כמותה לפיכך השкова, ולא מן הדין. פירוש אחר: דוגמא השкова, עשו דוגמא ודמיון והראו לה כאילו משקים אותה מי המרים, אבל לא השкова – ר' ע' מברטנורא) ונדרשו (=לפי שולzel בכבודן של שמעיה ואבטליון) ומאת בנדיין וסקלו בית דין את ארונו. אמר רבי יהודה: חס ושלום שעקביה נתנדנה, שאון עזירה נגעלת בפני כל אדם בישראל בחכמה וביריאת חטא בעקביה בן מהללאל, ואת מי נדר? אליעזר בן חנוך

מדוע המזווה לא שמרה על הזקן שלא יתמעץ?

מלאה עד אפס מקום, וכשזה עצמו ונכנס הרי שזה ממשיק את עצמו בידיהם, שבוודאי אין בה השמירה של שליחי מצוה. ואכן לא שמענו בדבר הזה מלבד אצלו זקון, לפי שתלמיד ידע כל אחד להיזהר שלא להזיק עצמו בידיהם).

*
לקושיה זו יש להסמיד את דבריו של מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, אשר חידד את מהות עניין זה שליחי מצוה אינם נזוקין, וכן כתוב בספרו טעמא דCKERא:

ז'נראה זהה דשלוחי מצוה אינן נזקין, הינו דהמצווה לא תגרום להם שום היזק, אבל אם הגיעו זמן למותם בלאו המכி, אם כן אדרבה זכות הוא לו שמסביבין מן השמים מיתתו על ידי מצוה, דהיינו כמוסר נפשו על קידוש הא". ובהז ביאר כמה וכמה מקומות שםתו בזמן קיום המצווה, עיין שם. וספריף אפשר לומר לפי חידוש זה, שגמ' אוטו זkon הגיעו למות בערב פסח, ונתגלגה זכות לידיו שמתי בזמן שעסק במצבה

'אורח מישרים' – סימן לג' ביאור אותן לד; 'טעמא ذקרה' – פרשת חי' שרה

ס"ג: ת"ג, מعلوم לא נתמכוּ אדם בעזה חוץ מפסח אחד שהיה בימי הילל שנחכשנו בו זכו אחד. והיינו שוראיו אותו פסח מעוכין.

רבה של זלצבורג שבארץ אשכנז לפני מעלה ממאה וחמשים שנה, הగאון רבי מנחם טריביש, מצא להעיר כאן הערכה נכונה: כיצד אכן אירע דבר שכזה, שאוטו זקן נתמעך בעזירה בשעה שבא לעסוק במצבות הקרבת קרבן הפסח, והלווא כלל הוא בידינו (ולעיל ח): שלוחי מצוה אינם ניזוקין, וגם כאן היהת זכות המצוה צריכה לשמור ולהגן על אותו זקן שלא יתמעך ויקוטו?

ותירא, שהיות והיה שם בעזרה ריבוי עם עצום מאוד, הרי
שהיכנסו של הזקן לעזרה הרוי זה נחשב עבورو כ'שכיח היזקא', וכבר
אמרו (שם, ע"ב) 'דכל היכא דשכיח היזקא שאני'. אלא שהוא גופא
תמה על עצמו: האמנם שיעיך לומר שזה נחשב שכיח היזקא, והלווא
מלבד אותו 'פסח מעוכין' לא שמענו ולא ראיינו על מקרה נוסף בו
נתמכו אנשי?!

ושמא יש לומר שכון הוא יותר משכיה היוקא גרידא, אלא
שאותו ז��ן היה בבחינת 'איהו דאייך אנטשיה', שראה שהעזרה

הדיוק: אוי לו למי ש'בניו' – נקבות...

שְׁבָנִי נַקְבּוֹת.

כתב רבינו המאייר (בית הבחירה קידושין פב):

אי אפשר לעולם בלי שם ובלא בורסי, אשרי מי שאמןותו

סלה, נחתニア, רבינו אומר: اي אפשר לעולם בלא בסם וכלא בוטסי,
אשר מי שאומנתו בסם, אוイ לו מי שאומנתו בוטסי. ואי אפשר
לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשר מי שבנני זכרים אוイ לו מי

ח'ל (בראשית רבה ל, ו): 'עicker תולדותינו של צדיקים מעשים טובים', ואם כן כוונת 'אשר למי שבנו זקרים' – הינו מצוות, 'ואוי למי שבנו נקבות' – הינו עבירות. וזה כוונת "כל הבן הילוד", דהיינו: אם עשית מצוה – "היאורה תשילכוו", כלומר: יהיה נשכח מלבד כלו גוף למים. "וכל הבית תהיו" – כאמור (תהלים נא, ה) "וחטאתי נגיד תמייד", כי כאשר אינו שב עלייה ואני תמיד גנו, אז כבר עלתה לקטרוג ועל ידי זה נשחתת מליבו, כי נפרדה ממנה, אך לאחר מותו תהא קשורה בו בכלב, מה שאינו כן כשהשתטאנו נגנו תמיד, ושב ומתחרט, אין לה יכולת לעלות למעלה, ועל ידי זה זכרה תמיד.

"ערבי נחל – חוקת, דרוש ב"

בשם אווי לו שאמנתו בורסי, וטוב מזה ומזה שנינה כל אמניות שבעולם ויעסוק בתורה, שכל האמניות אין עמידות אלא לעת יולדותנו, ותורה עומדת בזקנותנו בין בילדותנו. בילדותו הוא אומר "זקיי ד' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים", ובזקנותו הוא אומר "עוד ינבו בשיבה דשנים ורעננים יהי".

והוא מוסיף ביאור נפלא על המשך הגمرا: 'אי אפשר לעולם בלי זקרים ולא נקבות, אשר מי שבנו זקרים ואוי לו למי שבנו נקבות' – הגمرا כתבה 'בגנו נקבות', ולא 'שצאנצאו נקבות', והינו שבנו הזרים פחותים וחסרים, 'ואהרי מי שבנו זקרים' – שנמצא בהם השלמות המכוון בהם'...

*

בספר "ערבי נחל (חוקת, דרוש ב) ביאר בדרך דרוש על פי דברי

שחיתת הפסח וזicketת דמו דוקא ביום – מדוע נדרשו שני לימודים?

ערבים', אבל הוא 'ערב יום' וכו', ואמר המכוב שנשחט את הפסח בתוך העברים, כי זמן השחיטה מן התורה הוא מש שעות ולמעלה עד תחלת שקיעת החמה, וכן אמר 'באربעה עשר לחודש בין העברים פסח לה' ווירא כה, שהוא זמן השחיטה, וכן 'בין העברים תעשו אותו' ובמדבר ט, ג, על תחילת העשיה שהיא השחיטה וכו'."

ונהן, בש"ת "שאגות אריה" (סימנו יז) פירש בכוונת הרמב"ן, שלא הקפידה התורה על 'בין העברים' לעניין קרבנו פסח – אבל על תחילת העשיה, כלומר: על שחייבתו בלבד, אבל לא על שאר עובdotיו וזicketת דמו, שאין 'בין העברים' מעכבר בהם, ומותר לעשותתו לאחר תחילת השקיעה עד הלילה, שהוא שעה ורבע. ועל פי זה, מביא רביינו שהגאון רבי שמואל רוזובסקי, ראש ישיבת פוניביז', רצה לישב, שכן כתוב רשי' שהפסול בלילה הוא משום "בימים צוותו" – משום שהוא מותיקיס גם לדם הפסח וכדברי "שאגות אריה" בביאור דעת הרמב"ן, שמן הפסוק "וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין העברים" יכולנו למדוד רק שהتورה הקפידה שתהייה שחייבתו 'בין העברים', אבל לא זicketת דמו, שכן הביא את הלימוד של "בימים צוותו" – המותיקיס אף זicketת דם הפסח.

אולם הגוץ' פרנק כותב שתירוץ זה עדיין אינו מספיק, כי דברי הרמב"ן לא נאמרו אלא לגבי הקפidea של 'בין העברים', אבל הקפidea של 'ארבעה עשר' יתכן שאף לדעת הרמב"ן מותיקיס גם לזרicketת הדם, ושוב קשה: מדוע נזקק רשי' להביא ממתקח לחמו – מ"בימים צוותו?"

ואולם, הוא מטעים, לכשנצרף את שני התנירוצים יחד, יתישבו דברי רשי' כפטור ופרה: כי חסרונו של 'ארבעה עשר' אין כאן, מכיוון שבקדושים הלילה הולך אחר היום, וחסרונו של 'בין העברים' אינו פועל בזרicketת דם הפסח, אלא בשחייבתו בלבד שהיא תחילת העשיה, וכדברי הרמב"ן:

"מרקראי קודש השלים" – פסח א', סימנו א; "פניני רבינו צבי פסח" – שםות יב, ו

שה: ממנה: אלו דברים בפסח דוחין את השבת: שהייתנו, וזicketת דמו וכו'.

רש"י מפרש: 'שחיתתו וזicketת דמו – אי אפשר אלא ביום דכתיב (וירא ז): 'בימים צוותו להקריב את קרבניתם' – ביום ולא בלילה'. מדוע כתוב רשי' שהלימוד שחייבת הפסח צריכה להיות דוקא ביום הוא ממשנה שנאמר "בימים צוותו", והלא הדבר כבר נלמד מכח הפסוק (שםות יב, ו): "ויהי לך למשמרת עד ארבעה עשר יום לחידש זהה וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל ביו הערבים", הרי מפורש בפסוק שיש לשחייב את הפסח 'באربעה עשר', ובليلה כבר איןו י"ד אלא ט"ז

מן הגאון רבינו צבי פסח פרנק, הרבה של ירושלים, מביא שכן הקשה לו בן אחיו, הגאון רבינו שרוגא פיבל פרנק (רב שכונת ימין משה" בירושלים) בשם הר"מ ונראה שהכוונה להגאון רב מנחם עטמא ה"ד).

ותירץ, שכן שבקדים הלילה הולך אחרי היום, הרי זה עדיין בגדר 'ארבעה עשר', ולכן הוכרח רשי' ללימוד מ"בימים צוותו" – ביום ולא בלילה.

ואולם, כתוב הגוץ' פרנק, יש לעיין בתירוץ זה, כי אפילו אם נאמר שגס לעניין שחייבת הפסח אנו אומרים שהليل הולך אחר היום ונקרא 'ארבעה עשר', מכל מקום הלא בשחייבת הפסח יש עניין נוסף: שצרכיך שייה 'בין העברים', ובليلה אין זו 'בין העברים', ודבר זה מבואר ברמב"ן, שמתחלת השקיעה עד הלילה, שהוא כמו שעה ורבע – אין זמן של שחיטת הפסח, כי אף שהוא ערב היום, מכל מקום איןו נקרא 'בין העברים'.

זה לשון הרמב"ן בפסוק הנ"ל: 'ויזכר בהן לשון רבים – ערבים' – בעבור שהוא שני שיטים וכו', כי בבורק האור בלילה, ובערב הוא במערב, ובאמצע היום בגובה הרקיע מAIR לכל הצדדים. וכאשר יערבו החרדים ויסור השם מזורה בשני הצדדים יקרא 'ערבים', מפני שערוב השם משני הצדדין הינם, והזמן הזה הוא כל עת זרוח המשמש ברקיע. אבל בשקיעת החמה – והוא כמו שעה ורביע על דעת רובינו (פסחים נח): איןו זמן השחייב ואינו נקרא

מדוע לא נזכר שם ה' על שירת דבורה?

וחשוב ויש אומרים שמדובר הוא כוכב מזלו של סיסרא).
ומכל מקום, לאחר ושירות דברה כללה גם קללה, על כן לא
נאמר עליה "השירה הזאת לה", שהרי אין הקב"ה מייחד את שמו
על הקללה, כאמור המדרש (בראשית רבבה ג, ו): "אמר ר' אלעזר:
לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה, שנאמר:
וירקרא אלוקים לאור יום, يولחן קרא אלוקים לילה' אין כתיב
כאן, אלא 'ולחונך קרא לילה'".

זאת ועוד: הלא בוגמרא למידנו: אמר רב יהודה אמר רב: כל
המתיהר, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא –
נבואותו מסתלקת ממנו וכו', כתיב "חדרו פריזון בישראל חדרו עד
ש侃מי דבורה ש侃מי אם בישראל וגו" וכתיב עורי דברה
עורי עורי דברי שיר וגוג', ורש"י מפרש שבאמירת "עד ש侃מי"
דבורה היה משומס יהרא, שהיתה משפלת המנהיגים שלפניה,
– רימותפארת לעצמה, ועל כן נאמר לאחר מכון "עורי דברה"
ש侃מי מהמת סילוק נבואותה.
ולכן, מכיוון שנסתלקה ממנו שכינה באמצע השירה, לכן לא
נאמר "השירת הזאת לה"!
"משך חכמה" – הפטרת בשלח

סעיף: אמר רב יודזה אמר רב: כל המתהרו, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא - נבואותו מסתלקת ממנו וכו' -
מדוברה, כתיב "חִילָוּ פְּרֹזּוֹן בֵּישֶׁרֶל חִילָוּ עַד שְׁקָמָתִי ذְבֻרָה
שְׁקָמָתִי אָם בֵּישֶׁרֶל" (יזירא, שהיתה משפטת המונחים שלפניו,
ומתפארה לעצמה - רשי), וכתיב "עֲרֵי עֲרֵי קְבּוֹדָה עֲרֵי עֲרֵי דְבָרִי
שְׁלִיר" (שנשותקה מוחמת סילוק נבואתה - רשי).

לפי זה, ביאר הגאון רבינו מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בעל "אור שמחה", את פשר חסרונו שם ה' בפסוק הפותח את שירת דברורה (שופטים ה, א): יְתַשֵּׁר דָבָרָה וּבָרֶק בָו אֲבִינָעָם בַיּוֹם הַהוּא לְאָמֶר, ולכאורה: מודיע לא נאמר "ותשר דברורה וגוי לה", בדומה לנאמר בשירת הימים (שםות טו, א): אֵז יְשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁיר הַזֶּאת לָהּ", וכן בשירת דוד (תהלים יח, א): לְמַנְצָח לְעָבֵד ה' לְדוֹד אֲשֶׁר דָבֵר לָהּ אֶת דָבֵר הַשִּׁיר הַזֶּאת?

זאת, ביאר רבה של דווינסק, מושם בשירת דברורה נאמר (שם, פסוק כד) "אוֹרוֹ מְרוֹז אָמֵר מְלָאָך ה' אוֹרוֹ אָרוֹר יִשְׁבִּיחָה פֵי לְאָבָו לְעִזּוֹת ה' לְגִבּוּרִים", ובגמרא (מועד קטן טז) אמר עלא: "בָאָרְבָע מֵאָה שִׁפּוּרִי שְׁמַתְיה בָרֶק לְמִרוֹז" ובארבע מאות שופרות קיליל ברק את מרוז, ונחלקו בגמרא: יש אומרים שמרוז היה אדם

ספקם של בני בתירא: שמא לא יכוונו 'לשמה' באכילתו!

קדוש לאחרון אחיך ולבניו לכחנו לי', ולי' הינו: לשם וכדברי ר' שי בתחלת פרשת תרומות: ייקחו לך – לשם!), וקשה: מדוע דוקא לשמה, והרי י' עולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף שלא לשמה? על כך מшиб הכתוב: "וְהָסַבְתָּ בְּצֵבָתְךָ אֶת הַזֹּהָב וְאֶת הַתְּכִלָּתָ וְאֶת הָרְגָמָן יוֹאָת תּוֹלָעָת הַשְׁנִי וְאֶת הַשְׁשִׁי", וא"כ הם שעתנו, וההייר ללבושים הוא רק מסום 'עשה דוחה לא תעשה', ועל כן עליהם להקפיד ללבוש את הבדים 'לשם'! – עד כאן מדברי ר' נ' אדרל.

מעתה, בני בתירא סברו שהטעם שפסח דוחה שבת הוא מושם
עשה דוחה לא תעשה', ובכגון זה צריך לקיים את המזווה לשם,
ללא פניה כלל, וכך עליה ספק בלבד של בני בתירא: שמא לא
יכוונו כל כך לשם מצות פסח, ובاقילה מצאו נזיר כב. הוריות י:)
יש אוכל לשם אכילה גסה, ונאמר עלייו (והושא יד, י) "ופועשים
יכשלו בם", ועל כן חשו אولي איינס רשיים לדוחות השבת בשביל
פסח כזו. ואין ראייה מפתח שעשו ישראל בדבר או ברגל, שהיה
גם כן בשבת, כי הם בודאי כיוונו רק לשם מצוה, אבל לדורות
הסתפקו בזאת.

אמנם ההל לשיטתו, שאמרו עליו (ביב' טז). שכל מעשיו לשם
שםיים, על כן חשב בעונותנותו שמסתמא כל אדם הוא במדריגתו,
ובוודאי מכיוון לשם שםים, על כן אמר להם שפsector דוחה שבת...
(או שמא יש לומר, שהל סבר שאפילו אכל שלא לשם, מכל
מקום מצוה היא ודוחה שבת).

הגדת מהר"י שטייף, עמוד תקעח

סע, ת"ג, הילכה זו נתעלמה מבני בתירא. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות שבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו: כלום יש אדם שיודיע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מbabel, והל babel שמו, ששימש שני גודלי הדור שמעיה ואבטלון וידוע אם פסח דוחה את השבת אם לאו וכו'. אמר להם: נאמר 'מועד' בפסח ונאמר 'מועדין' בתמיד. מה מועד האמור בתמיד - דוחה את השבת אף מועדן האמור בפסח - דוחה את השבת וכו'.

הגאון רבי יונתן שטינוף, ראב"ד בודפשט וראב"ד קהל עדת
יראים ויען, ביאר את ספקם של בני בתירא האם פסח ודוחה שבת
או לא – לאותו יסודו של הגאון ורבינו נתן אדלר מפפ"ד, רבנו של
ה"חთם סופר": שאף שאמרו חז"ל (ולעיל נ'): 'לעוֹלָם יִעַסְקֶת אָדָם
בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִלֵּל פִּי שְׁלָא לְשָׁמָה, שְׁמַתּוֹךְ שְׁלָא לְשָׁמָה – בָּא
לְשָׁמָה, אֲבָל בְּמִכְבֵּשׁ שְׁבוּעָה דָוחָה לְאַתְעָשָׂה' – חייב לקיים את
העשה 'לשםה', שאמ לא כן, לא יהיה בכחונו של העשה, שנעשה
'עלא לשמה', לדוחה את ה'לא העשה'

ר"ג אדרל השתתית את חידושו על הפסוק (שםות כה, ד-ה):
 "זאללה הבגדים אשר יעשו חשו ואפוד ומעיל וככנת תשbez מצנפת
 ואבנט ועשו בגין קדש לאחנון אחיך ולבענו לכהנו לי. והם יקחו את
 ההזהב ואת הפקלאת ואת הארגמן ואת תולעת החני ואת השש".
 והנה, בגין הכהונה יהיו שעתנו, בnodע, והכהנים הורשו ללבושים
 ממשום עשה דוחה לא תעשה', ועל כן מזהירם הכתוב: "יעשו בגין

ביטוי השפתיים והשכינה שהסתלקה

חו"ל, שכל מה שעשה אברם אבינו עליו השלום בעצמו למלאים שהתארחו אצלו – שילם לו הקב"ה לבניו גם כו על ידי עצמו, ואולם מה שנתנו להם על ידי שליח, דהיינו: נתינת המים כמו שאמר "יוקח נא מעת מים" – שילם לו הקב"ה לבניו גם כו על ידי שליח. ומשום כך משה לא רצה לדבר אל הסלע: משום שאז תהיית נתינת המים על ידי הקב"ה בעצמו, שהרי השכינה הייתה מדברת מותך גורנו של משה, ואמרתו היא כאמור הקב"ה עצמו, אלא הכה את הסלע, כדי שתהיית נתינת המים על ידי שליח.

ואולם, מכיוון שבא משה לכלל כעס, כאמור "שמעו נא המורדים", התקיים בו מה שאמרו בגמרא לפניו: 'כל הכוועט – שכינה מסתלקת ממנה', ואם כו באותה שעה לא דברה השכינה מותך גורנו, ושוב יכול היה לדבר אל הסלע, ומשכה ולא דבר – נחשב לו לחטא, הרי שני הטעמים עולמים בקנה אחד כפטור ופרח! באופן דומה פריש גם הגאון רבי העשיל מקרא, שהוסיף לאור זאת רמז נפלא בדברי נעים זמירות ישראל ותהלים קוי, לב-לא: "ז'יקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, כי המרו את רוחו זיבטה בשפטיו", דהיינו: מכוח מה שישראל הקציפו על מי מריבה – הרע למשה בעבורם, כי מהקצתם השתלשתה הכתא הצלע, שבגינה נוצר עליו מיתה בחוץ לאرض. אך לאורה קשה: למה נענש, אלא היה מוכחה להכות לסלע כדי שתהיית נתינת המים על ידי שליח? והפסק משיב: "כי המרו את רוחו – מלשונ' המר ימירנו", דהיינו: שהחאלפו את רוחו, כי השכינה הסתלקה ממנה אן, ולכן זיבטה בשפטיו", דהיינו: שבמצב זה היה רשאי לבטא בשפטיו אל הסלע, ולא להכותו!
מהרש"א – סוטה יב: בד"ה המה: "ילקוט הגושוני" (פרק טרנ"ט) – תנ"ך א': "חנוכת התורה", אותן קל

שלוח טמאים – מצוה המוטלת על הטמא עצמו, או על הבית דין?

המחנה' וגו". וגם הוא דבר הלמד מענינו, דודאי שלוח איןו אלא על ידי אחרים, ואין ביד אחר לשלח אנשים בעל כרחם מחוץ למחלנה זולת הציבור והבית דין, ולכן מנואר במנין הפרשיות שהן מצות המוטלות על הציבור ובית דין.

אלא שהוא תמה על דברי עצמו מכוח סוגיותנו בה מבואר שהפסק 'בגד ישב מחוץ למחלנהמושבי' הוא מצות עשה על המזערע עצמו, שכן אם נאמר שזויה מצות עשה רק על הציבור והבית דין, מה שידך לומר שיש כאן לאו הנתק לעשה, שהרי הלא הוא איסור על הטמא עצמו, ואילו העשה הוא חובה על הציבור והבית דין. ואם אמרו כאן שזו לאו הנתק לעשה ממשען להדייה

שהן הלאו והעשה הם חיובים המוטלים על הטמא עצמו. אמן מס' מתרץ הגרי"פ, שההמשך סוגיותינו מבואר שדין זה של רב חסדא שניי למעשה בחלוקת תנאים של רב בית דין יהוד ורבינו שמעון, וההלכה היא כרבי יהודה שאין זה לאו הנתק לעשה. ומכיון שזו ההלכה, הרי שניתנו לומר כפשטות הפסק שאנו החיבור של 'בד' ישב' מהחנה מושבו' היא חובה האמור לפני הציבור והבית דין, ואין זה דין האמור במוכרע עצמו.

*

טו: ריש לקיש אמר: כל אדם שכועס, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא – נבאותו מסתלקת ממנו.

כתבו המפרשים וראה שמונה פרקים להרמב"ם, פרק ד' – שחתטו של משה רבינו במי מריבה, היה שאמר "שמעו נא המורדים" וקרא לישראל "מורדים", ועל כך ענש. אולם לבארה יש להקשוט, שהרי השכינה הייתה מדברת מותך גורנו של משה, ואם כו מה שאמיר משה – הוא דבר השכינה, ומהו חטאו של משה? אולם לאור הגمرا שלפנינו – אמר הגאון רבי שמחה הכהן רפאפורט, אב"ד לובלין – יבואר, כי כיון שכאו בא משה לידי כעס, הסתלקה השכינה ממנה ושוב לא הייתה מדברת מותך גורנו. ובוירא לאור כל זאת באופן נפלא את דברי הפסוק ות浩מים קו, לב-לא: "ז'יקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, כי המרו את רוחו זיבטה בשפטיו", דהיינו: שהרע למשה בעבורם, מיריבת בפערת מי מיריבת על שאמיר להם "שמעו נא המורדים", ואם תשאל: הלא השכינה יבראה מותך גורנו על כך משיב הפסוק: "כי המרו את רוחו" – של משה לבוא לידי כעס, אז הסתלקה ממנה השכינה, ומימילא זיבטה בשפטיו – ולא השכינה אמרה "שמעו נא המורדים", אלא הוא עצמו, בשפטיו... שוו"ת "מים חיים" – קונטרס "אוצרות חיים"

*

המהרש"א מעיר על סתירה בדברי רשי: שבעפירושו ל תורה (במדבר כ, יב) כתוב שמשה נעש על השכה את הצלע ולא דיבר אליו, ואילו בバイורו לגמרא (סנהדרין כא: בד"ה על מי, כתוב שמשה נעש על אמרו לישראל "שמעו נא המורדים".

ובוירא הגאון רבי גרשון שטרן, אב"ד לודאש, על פי מה שאמרו

שלוח טמאים – מצוה המוטלת על הטמא עצמו, או על הבית דין?

טז, א"ג חסדא: מצודע שנכנס לפנים ממחיצתו – פטו, שנאמר בגד ישב מחוץ למחלנהמושבו. בגד ישב – בלבד ישב, מחיין למחלנהמושבו – הכהן נתקון לעשה.

במשך ארבעים שנה שקד הגאון רבי ירוחם פישל פערלא על כתיבת פירושו הענק על ספר המצוות של רבינו סעדיה גאון. רס"ג כלל את כל תרי"ג המצוות בתמציתיות יתרה בתיק פיטס אחד שהביר לחג השבעות, ואילו הגרי"פ פתח לו כפתחו של אולם בתוספת מרווחה על העיקר, למעלה מאלף וש מאות עמודים המצוים בתקן שלשה קריכים עבים במיוחד.

בפירושו זה יוצאת הגרי"פ לדון זה במצוה זו של שלוח טמאים, האם היא מצווה המוטלת על הטמא בעצמו, או שהיא מוטלת על הבית דין וככלות הציבור והגרי"פ סבור שמדובר רס"ג מוכחה שהיא מצווה המוטלת על הציבור גרידא, וכן הוא משמע מפשטות לישנא דקראי: 'ומדברי רבינו הגאון ז"ל שמןço מצוה זו במנין הפרשיות, מתבואר דסבירא ליה דמצוות הציבור היא ולא רמייא על הטמא גופיה. וכదמשמע ודאי מפשטיה ذקרה, דכתיב "צוי את בני ישראל וישלחו מן המחלנה כל צרווע' וגו". ו"יעשו כן בני ישראל וישלחו מן

והוא הדין כל אדם לגבי עצמו יש לו על עצמו כח של בית דין, שהרי הוא שליט על עצמו בוגע לטהר את המחנות מוטומאה שלו, שהרי יכול לצאת".

את דבריו אלו חותם מרן הגראי'פ'לר: 'כתבתי כל הנאמר לעיל بلا עיוון הרاوي, רק מה שהיה נראה במושכל ראשון בשעת עיונא בספר המצוות לרס"ג ז' ובפירוש הגראי'פ' ז', ולא רשותי הדברים אלא לזכרו. והמעינים הישרים יჩרו. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראו מטורתו הקדושה נפלאות!'

ביאור הגראי'פ' פערלא על ספר המצוות לרס"ג ומניין הפרשיות, פרשה מח; עשיון קפטן; "קהלות יעקב"; הוריות סימן ח

את שני צדדים אלו שהציב הגראי'פ' לך מרן הגאון בעל "קהלות יעקב" והעליה אותן בקנה אחד, שטעו שככל החיבור על החיבור והבית דין מצוי גם החיבור של האדם על עצמו, שהרי אף הוא מכלל החיבור ואף הוא מצוי ועומד לשומר על עצמו לעשות חוקי התורה:

"ולענ"ד י"ל דשני הפירושים אמת, דאפשר אם תמציא לומר דהמצואה דוישלו ממן המהנה הוא מצוה על הבית דין והציבור, מכל מקום כל אדם על עצמו נידונו כמו הבית דין והציבור על הקהל, דמה שחיבבה תורה את הציבור והבית דין הוא מפני שהם השולטים ויש להם הכח והיכולת להשגיח ולהכריח את הצבור לעשות כתורה,

אם בימות המשיח תתבטל המיתה בישראל, למה יצטרכו ערי מקלט?

ח' מהלכות רוצח הלכה ד', והלא כאן בגמרא ראיינו שבישראל תתבטל המיתה לעתיד לבוא, ולמה יצטרכו אז ערי מקלט? והוא מתרץ: צריך לומר, שמה שאמרו שיבולע מוות לעתיד לבוא, זה רק לגבי מיתה טبيعית על ידי מלאך המוות, אבל כשריצה האדם, ודאי מוות הנרצח גם לימות המשיח, ועל כן יהיה צריך גם אז ערי מקלט.

ערוך לנר – מכות ט:

סת: עלא דמי: כתיב "בעל המות לנצח", וכתיב "כى הנעל בן מאה שנה ימות?" לא קשיא; כאן - בישראל, כאן - בנכרים. ונכלים מיי בע החטם? - דכתיב ועמדו זדים ולעו צאנכם ובוי נמר אכדייכם וככמיכם.

בחידושיו למסכת מכות, מקשה הגאון בעל "ערוך לנר", על מה שלמדו בירושלמי ובספרי (פרשת שופטים) מהפסקוק "והיה כי ירchip ה' את גבולך... ויספת לך עוד שלוש ערים", שהכוונה לימות המשיח, שם אז יהיו שלוש ערי מקלט בעבר הירדן, וכן פסק הרמב"ם (פרק

'פתח תחיית המתים' כהוכחה למפתח הרפואה'

אלא, מכאן למדנו שכוונת הפסוק היא אחרת, ועיקר ה"אני" אכן מתיחס לחיים, דהיינו: "את מי שאני ממית – אני גם מחייה", ואם כן הרי זו טובת גוזלה, שהקב"ה מייחד את שמו עליה! באופן נוסף ביאר הגאון רבינו יונה לנדא, בעל "עין הבדולח" את יישוב הגمرا:

אמרו חז"ל (תעניית ב.) שפתחת תחיות המתים הוא רק ביד הקב"ה, ודבר זה ידוע הוא ומוסכם אף על חכמי המחקר, שאין יכולת ביד האדם להחיות נברא בעולם, אבל לגבי המציאות תרופות למחלה, שנמסר בידי הרופאים, כמו שנאמר "ורפא רפואי" – שניתנה רשות לרופא לרפא, טיפולים בני אדם וסוברים כאלו זה כוחו העצמי של הרופא, בעודו שלאמתו של דבר הרופא אין אלא שליחו של הקב"ה, שלפעמים מצליח בדרכו, אם כך נגור מן השמיים.

�כך למדנו הכתוב: "אני אמית ואחיה", כלומר: כאשר אנו רואים שرك הקב"ה לבודו יכול להחיות מתים, הרי מכאן הוכחה ניצחת ש"מחצתי ואני ארפא" – כי גם לגבי הרפואה, אמנים ניתנה רשות לרופא לרפא, אולם הרופא אינו אלא שליח ה' לרפא את החולה, "וזאין מידי מציל!"

"אור חדש" – פשחים; "עין הבדולח" (פיטערקוב טרע"א) – פשחים

סת: רבא דמי: כתיב "אני אמית ואחיה" וכתיב "מחצתי ואני ארפא", השתה אהוי מהי? – מרגע לא כל שכן? אלא אמר הקב"ה: מה שאני ממית אני מחייה, כמו שאתה מחייב ואני ארפא.

רש"י מפרש, שיכלנו לפרש בטיעות כי "אני אמית ואחיה" אין כוונתו לתחיית המתים, אלא הכוונה: אני אמית את החיים ואני מחייה וזה את החיים וברוא את הנולדים, וכדי לשלול פירוש מוטעה זה המשיך הפסוק וכתיב "מחצתי ואני ארפא", והרי רפואה אינה אלא במוצה, הרי שהמדובר באותו אדם, ומכאן נלמד גם לriseא של הפסוק, "אני אמית ואחיה", שמדובר באותו אדם – שמת ועוד יקום בתחיית המתים.

תוספת נפלאה הosi על כך הגאון רבוי אלעזר מרעכני, בעל "אור חדש":

בלשון הפסוק נרמזה היטב ודרשת הגمرا, שכן בסיפה של הפסוק לא נאמר "אני מחצתי וארפא", אלא "מחצתי ואני ארפא", וצריך לומר שהוא מפני שאין הקב"ה מייחד את שמו על הרעה, ולכן נאמר "אני" רק על הריפוי ולא על המכה. אלא שלפי זה תזודר לנגדנו תמייה עצומה: למה ברישא של הפסוק, לגבי מיתה, נאמר "אני אמית ואחיה", והרי אם אין הקב"ה מייחד את שמו על הרעה – צrisk היה להיכתב כך: "אמית ואני אחיה"?

ה'לכט' מוכיח כי אנו מקבלים את התורה מתוך שמחה!

הרי נתכוונו למצוה ומעשייהם רצויים לה? אשר על כן, נקט ה"כתב סופר" (בשולי אחת מותשובתיין), ביאור חדש ונפלא בפסוק זה: ידוע מה שאמרו חז"ל (שבת פח) על הפסוק (שמות יט, יז) "ויתניgeben בתחתית ההר" – מלמד שכפה עליהם הר כנigkeit ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה – מوطב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם". והנה, מי שיש צער בלביו לא תערב לו אכילה ושתיה, אך גם מי שהוא אנוס לקיבול עלייו ולעשות דברים בעל כרחו, וכל שכן אם הוא נאלץ לקבל על עצמו התחייבות שתחול לא רק עליו אלא אף על ZERO לדורותיו. אשר על כן, ישראל שנאנסו לקבל את כל התורה עליהם ועל זרעם אחרים, לא עבר להם לאכול ולשתות, כי עגמה עליהם נפשם וככל לבב דווי. אולם עוגמת הנפש שרתה רק על המון העם, ואילו אצילי בני ישראל קיבלו את התורה בשמחה ועמדו בדבריהם שאמרו בתחליה "נעשה ונשמע", ולא חזרו על ידי האש והkol הגודל. וכך, על ידי אכילתם ושתיתם, הראו לכל את שמחתם בקבלת התורה, ומהם לימדו וכן יעשו. זהו פירוש הפסוק באמורו "וזאל אצילי בני ישראל לא שליח ידו", כלומר: הקב"ה לא היה צריך להתרות בהם על ידי מראה ושליחות יד שאם לא יקבלו שם תהא קבורתם, משום שאצילי בני ישראל קיבלו את התורה בשמחה, "ויזחאו את הא-לוקים ויאכלו וישתו" – ואכילה ושתיה זו נועדה להפגין את שמחתם על שזו לחזות א-לוקים ולקיים את התורה! עתה נשוב לדברי הגمرا, המתארים לאור זאת להפליא: מי שעשו את חаг השבעות כלו לה', הרי משתמע לכך שנפשו עוגמה עליו ולא יערכ לו אכול ושתה מפני שקיבלו בו על תורה, ואף שאין פרק את עול התורה ממנה – מכל מקום נפשו מתאבלת על מעשה אבות שכך עשו מחמת האונס. כדי להראות שלא כך פניו הדברים, מצוה כל יהודי שיהיה חייו "לכם" – שיأكل וישתה ויוכיה כי שמי הוא בקבלת התורה: שוו"ת "כתב סופר" – או"ח, סיימו ע"ח "כਮוצא שלל רב" – שבועות

'לכט' בשבועות – מושום שביני ניתנה היכולת לעבד את ה' אף על ידי הנאת הגופו!

גבوها, ועל כן אין יכולים לצרף בקרבו אחד אכילת מזבח ואכילת אדם יחד. רק לאחר מנת תורה, כאשר עמדו על הר סיני ופסקה זהמת החטא, ומה גם שקיבלו תורה ומצוות – רק אז התעלו למדרגה זו, שבה התקרבו אל הקב"ה עד שיכללו לצרף יחד אכילת אדם ואכילת גבואה, כי יש באכילת מצחה מעשית, בשם שזריקת הדם על גבי המזבח היא מצחה מעשית. אצל בני נח, לעומת זאת, לא מצינו אף מצחה שקיומה הוא על ידי אכילה. מצחה זו החללה רק מקבלת התורה ורק למקבלי התורה, ולכן היא נקראת בשם 'שלמים' – שכן בקרבו זה המשלים יחד את שני הכוחות, הכח החומרិ והכח הנפשי. נפלא, אם כן, מה שאמר ר' אלעזר שבuczratת הכל מודים שצריך גם אכילה ושתיה ממשום שהוא יומן שניתנה בו תורה לישראל, שהרי

סת: תניא, רבי אליעזר אומר: אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושوتה או יושב ושונה. רבי יהושע אומר: חלקחו – החזין לאכילה ושתיה וחציו לבני המדרש. ואמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרושו, כתוב אחד אומר (דברים טז) "עצות לה אלוקין", וכתוב אחד אומר (במדבר כט) "עצות תהיה לכם". רבי אליעזר סבר: או יכול לה' או יכול לכם. ודבי יהושע סבר: חלקחו החזין לה' וחציו לכם. אמר רבי אליעזר: הכל מודים בעצות דבעין נמי לכם (כלומר: ישמשו בו ממאכל ובמשות ולא רק בתורה ותפילה – ריש"). מי טעמא? יומן שניתנה בו חולה הוא.

הപלאיה מפורסמת יודעה: וכי כך שורת ההיגיון? אדרבה, אנו היינו אומרים בודאי שביום שבו ניתנה תורה ובו קדשו הקב"ה במצוותו – יקדשו ישראל את עצם אף במוור להם ויעסקו אך בתורה וברוחניות וישמו את הנשמה, ואיך הסיק רבי אלעזר את ההפיך, שקבלת התורה היא מהחייבת לאכול ולשתות ולשם דока את הגופו? ביאור נפלא על כך, אמר הגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר, בעל "כתב סופר":
בסוף פרשת משפטים (שמות כד, יא) אומר הפסוק: "וזאל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלוקים ויאכלו וישטו". מי הם אוטם 'אצילי'?' רשי' על פי מדרש תנומא' מפרש: "אצילי" – הם נדב ואביהוא והזקנים. לא שלח ידו – מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם ידו. ויחזו את האלוקים – היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה".
בלי ספק העני תמורה: היכייד יתכן שנדב ואביהוא ושבעים זקנין ישראל, שהכתב מכתיר בתואר הנכבד "אצילי בני ישראל", אכלו אכילה גסה עד שהיו ראיים להיענים?
ואכו, הרמב"ן הפרק את פירוש הפסוק לטובה, וכותב שאצילי בני ישראל שלו ומשמעותו בקבלת התורה והקריבו קרבנות. אולם אם כן, היה קשה המשך הפסוק: "לא שלח ידו" – וכי למה ישלח בהם ידו,

ואף הגאון רבי יוסטוב לפמן היילפרון, אב"ד ביאלייסטוק ובעל שוו"ת "עונג יומ-טוב", תמה על דברי ר' אלעזר: 'הכל מודים בעצרת דבעין נמי לכם', מי טעמא? יומן שניתנה בו תורה הוא, ודוחשת הסבר: מודיע העובדה שבזום זה ניתנה תורה מהחייבת אכילה ושתיה? אדרבה, שורת ההיגיון מהחייבת, לכארה, שבזום שבו ניתנה תורה יתנוור האדם מענייני העולם הזה ויקדיש את כל זמנו וכוחו ללימוד התורה!
אולם, אמר בעל "עונג יומ-טוב", בגמרה (זבחים קטז) מצינו מחולקת האם הותר לבני נח להקריב שלמים, או שמא לא הותר להם להקריב אלא עולות. והטעם הוא, מושום שעולה היא יכולה כליל ואינו בה אכילת אדם כלל, להבדיל משלמים שבו הדם לגבואה והבשר להדיות. בני נח לא זכו למדריינה כזו שיכללו לאכול משולחן

בקדושה המכירה אותו לעבד את ה' אף על ידי הנאת הגוף, כמו אכילת קדשים ותרומה וכמו שמחת יום טוב.
"עונג יום טוב" על דרוש – בדורות לפ"ב במסכת אבות, עמוד סט

רק על ידי התורה יכול האדם לשתף את אכילת הגוף בקיים מצוה ולאכול משולחן גבוח, כי זו פעלות התורה – לקשר את הגוף עם הנפש בקיים המצאות, כי על ידי התורה והמצאות התקדש גם הגוף

בעין "לכם" – כדי שיכיר האדם את דרגתו האמיתית!

מן הנאהו ושגיח על עצמו היטב בשמריה מעולה. יתרה על זאת: יש בתובנה זו גם לחזק ידים רפות ולאם ברכים כשלות של אדם נשעלה במעלות רוחניות, וקרחה מקרה והוא נפל ממדרגותיו אחוריית"ע, שכמונו שיש בכך ממשם שרור לב עצם לאדם הסובב כי מעליון בקדוש ואינו מורידין, וכי צד אירע לו דבר שכזה.

על זה יש לו לאדם להתחזק ולדעת כי בזאת בחר ה', שהרי כבר אמרו חז"ל (ברכות כה): 'לא ניתנה תורה למלאכי השרת' – התורה ניתנה לאנשי העולם הזה, ומהיותםبشر ודם יש להם קשר לגשמיות, ומשכך אכו סדר עובודתם מורכב מעליות וירידות, מהצלחות ומשלונות. לכן, אל לו לאדם ליפול ברוחו עקב ירידתו, כי אם לראות לעשות זאת לירידה לצורך עלייה' ושבע יפול צדיק וקס לעבודת הבורא ביתר שאת וביתר עוז.

משמעותם כך דוקא ביום מתו תורה, יום בו הגיעו בני ישראל לפסגת עלייתם הרוחנית והתנשאו לسفירות רמות, האצירו להם חכמים ואמרו להם כי 'בעינו נמי לכם' – דעו לכם כי יש לכם עדין קשר לגשמיות, ועל ידי כך תשכחו להבין כי סדר עובדות ה' הנדרשת ממכם היא דוקא באופנו זה, כך שאל תגטאו בהצלחותיכם מחד, ואל תפלו ברוחכם מכישלונותיכם מאידך! אמרות קודש להאדמו"ר מגור שליט"א – שבועות תשס"ח

רעיון הגותי عمוק בדרך הרמז – אמר כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א – טמו ונgeo כאן בהוראה זו שננתנו חכמים לפיה בעצתם בעין נמי 'לכם':

לפעמים נמצא אדם בהצללות רוחניות מסוימות, אם מפני שעשה מעשה טוב כלשהו, ואם מכל סיבה אחרת, ואותה התורומות הנפש מביאו אותו לשוגות בדמיונות כאילו הוא כבר מושלם בכל דרך וਮתוון בכל מעשי, עד כדי כך שהוא מסוגל ליפול לידי גאותה ממש 'אני ואפסי עוד'.

מהי העצה במצוותם כזו? שיסתכל האדם סביבו ויראה כי עדין יש לו קשר עם מעשים גשמיים, הוא עדין צריך לאוכל ולשקה וכיוצא בזה, ומתוך כך הוא ישכיל כי הוא אינו מלאך, אלא אדם מושורה שעדיין מחובר להווות העולם הזה, ונמצא כי אין לו במא להתגנות.

יום חמ השבועות הוא יום גבוה ונשגב, בהיותו יום בו קיבלו בני ישראל את התורה והשיגו בו מעילות עלינוות ורמות. ידעו חכמים כי יכול אדם לבוא לידי טעות, ומtopicות התורומות רוחו ונפשו הוא מסוגל לובוא לידי גאותה כאילו הוא כבר בא לשילומות רוחניות.

לפיכך הסכימו חכמים כי בעצתם הכל מודים דעתינו נמי "לכם" – כדי שיתון האדם אל ליבו כי אין הוא אלא אדם. עדין צריך הוא לאכילה ולשתיה, והוא אף עלול להכשל בהם, ועל ידי זה יתרחק

בזכות 'האי יומא' – מקבלים שכר גם על פעולות גשמיות

ענותונטו תלה זאת בעובדה שהוא פטור מזו המצאות (משום שהיה סומא) ועל כן אין היצר הרע מסיתו, ורק משום כך יכול הוא לעבד את ה' בלי מונע, אולם שאר בני דורו סובלים מזו היצר הרע המסתים לעבור על המצאות – ומשום בכך הם קטנים ממעלתו בעסק קיומם המצאות.

זו הייתה כוונתו: 'אי לאו האי יומא' – שבו ניתנה התורה וכל בני דורו מצוים בקיום המצאות, היו 'כמה יוסף בשוקא', שכן לו לא תורה – לא היה היצר מסיתם, ואיזה היו כולם גדולים כמוות... "ישועות יעקב" – סימן תצב

סה: רב יוסף ביום דעצרתא אמר: עבדי לי עגלה תלתא (=היה מצוה لأنשי ביתו להכין לו סעודה – רשי), אמר: 'אי לאו האי יומא דק'א גל'ם (=שלמדתי תורה ונתרוממות) – כמה יוסף אייכא בשוקא?' (=הרי אנשים הרבה הربה בשוק ששמנן יוסף, ומה בני לביהם?)

המפרשים מתפלאים: כיצד זה עומד רב יוסף, שאמרעו עלי חז"ל (בסוף מסכת סוטה) שהיה גדול במידת העונה, ומתפאר שהיהודים ללימוד התורה הוא נעלם ומורומים יותר מכל אחרים אנשים שעשם יוסף בשוק? היתכן? ובויאר הגאון בעל "ישועות יעקב" (סימן תצב), שאמננס רב יוסף ידע שהוא גדול בעני הדור יותר מאשר בני אדם, אך דוקא לגודל

איזה היו לי רק מעשים טובים, 'כמה יוסף אייכא בשוקא' – כמוני...

קיבל את חלקו מסיני, אפילו מה שتلמיד ותיק עתיד לחיש, ואף אחד גדול מוחביו בחכמה מירושתו שקיבל מסיני – לא בטלת הבהירה במעשים, לפי שאמרו חז"ל: 'כל הגודל מוחביו – יצrho גדול ממוני', מפני שכפי שיעור חכמוו כן גודל תאונות היצר וחמודות העולם הזה, וכך יש לכל יהודי כת הבהירה בשווה.

על פי זה יש לפרש את מאמר חז"ל 'התתקן עצמן למדוד תורה

הגאון רבyi אפרים זלמן מרגלויות, מצינו בהקדמת ספרו ש"ת 'בית אפרים' (אורח חיים), כי 'רבים קמו על מיאמר זה', שהרי רב יוסף היה עניין מאד, כפי שאמר בסוף סוטה: 'לא תנני עונה דאייכא אנא?' ועל כן מפרש ה"בית אפרים", שאף מאמר זה הוא 'דרך ענוים', וזאת על פי מה שדרשו חז"ל בפסקוק 'את אשר ישנו פה' – שככל אחד

ויתענג בדשו. מעתה יובנו דברי רב יוסף, שהרי לא נאמר שרב יוסף התפאר, אלא רק שציה להכין לו עגל לשעודה, וזאת מושום ששם בחילוק הטוב, שניתנה לו מסיני תורה הרבה, ואמר בדרך ענוה שלכך הוא שמח, כי 'אי לאו הא יומא' שבו ניתנה ל' תורה הרבה, אלא רק הימי בא לשמוח מצד צדקתי ומעשי הטובים - כמה יוסף איכא בשוקא', כי בחלק המעשה יש רבים שהגינו למדרגתי, אף אני חכמתי הרבה מהם, ועיקר שמחתי בחלק התורה שגרם לי 'האי יומא'... שות' בית אפרים" – אורח חיים (בהקדמת המחבר)

שאינה יורשה לך' – כי עיקר הירושה היא התורה מסיני, אבל הפלפל הוא מתנת משה, ולכן אמר שיתקון עצמו ללימוד תורה, דהיינו: לסלול ולפלפל בה, 'שאינה יורשה לך' – כי החלק הזה אינו יורשה. ועל כל פנים بما שראה עצמו גדוול בתורה אין לו להתגאות שכחו וויצט' ידו עשה לו החיל הזה. ולכן אמר 'אל יתהלך חכם כו' כי אם בזאת יתהלך המתהיל השכל וידועו אותו' – שעל ידי החכמה הטיב את מעשיו, שהוא בא לו על ידי בחירתו, כמו שביארנו. אך דבר ברור הוא, שלמרות שאין להתגאות בחכמתו בברורה, מכל מקום יוכל להיות שמח בחילוקו. למה הדבר דומה? לאדם שירש או מצא מזיה או שקיבל מתנה, שאף שאין לו להתגאות שהרי לא עשה מזיה, בכל זאת יש לו במה לשמה, כי נפשו בטוב תלין

היום שהוכיח שם לשברי לוחות יש חשיבות

נדמה כאחד מהם, עתה מששכחתי את תלמידיו!
"תל תליות" – הדרנים (ירושלים תש"ב); "קהלת יצחק"; "ילקוט הגרשוני" – מדדים חדשים למסכת פסחים

*

הערת המלקט: יש להוסיף לכך את דבריו המרטיטים של הגאון רבי יעקב יוסף, 'הרבות הכלול' לאמריקה, בדרשת שבת שובה האחראנה לחיה (כאשר הוא עצמו חלה והגיע, לא עליינו, למען מצב של י'יקו ששכח תלמודו): "משמעות רבינו – בטלת ענוה ויראת חטא. אמרו ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני ענוה, דאייא אנא". והעולם עומד ותמה: וכי זהה ענוה? לכארה יש כאן התפארות, ולא ענוה!
לא – הלא אמרו (רש"י עירובין מא): "רב יוסף חלה ושכח תלמודו", ואמנם זו הייתה כוונתו: כל עוד אני קיים לא בטלת ענוה, שכן כל הרואה אותה, רב יוסף שלמדתי את התורה כולה ובצוק מבci שחתה, לא יכול עוד להתגאות, כי מבci הנורא מוכיח לכל הרואה מהו סופו של כל בן אדם, ובמה יתגאה?
"כਮוצה שלל רב" – ימים נוראים, עמוד שי (ראה שם בהרחבה את נסיבות המעשה)

רב יוסף העניו לא העלה על דעתו שום יתרון אחר שיש בו...

שפעם אחת דילג בברכת השחר את ברכת 'שלא עשי גוי', וכששאלוהו לפשר הדבר השיב כי בקומו מימיתו באותו יום היה לו שברון לב מאד ולא היה לו במה לחזק עצמו, עד שעלה על דעתו שעל כל פנים תולדתו הוא מצד שורש קדושת ישראל ובירך בשמחה רבה 'שלא עשי גוי', ובזה השיב את נפשו...
והנה, ידוע שימושת מTON תורה ואילך נבדלו נשמות ישראל מנפשות האומות העולם, ומماז' מוצאים הוא מאוצר מיהוד בקדושה. וכל מי שיש לו אחיזה בתולדה מאוצר הנשמות הללי, בהכרה יתברר לטוב לעתיד לבוא, כאמור חז"ל (עובדיה זרה ח): 'אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבಗוף'. ועל כך רמז רב יוסף: 'אי לאו האי יומא' – שגרם שעיל ידי מTON תורה נבדלו נפשות ישראל, שהייה שורשים בקדושה בתולדה, 'כמה יוסף איכא בשוקא' (כידוע שהשם יוסף מורה על בחינת צדק שומר הברית), וגם באומות נמצאים

בשמו של הגאון רבי בצלאל הכהן מווילנא, בעל "ראשית ביכוריים", מובא לבאר את דברי רב יוסף – על פי מה שידענו שהחולות הראשונות שניתנו בשבועות השתבו על ידי משה כשירד מן ההר וראה את העגל, והחולות השניות שניתנו ביום היכפורים – הם שהתקיימו. מעטה, יש לתמונה: لما אנחנו עושים זכר למתן תורה בחג השבועות, שהחולות שניתנו בו לא התקיימו, ולא ביום היכפורים? ואנמנם, ממשחנתנו על מTON תורה דока בחג השבועות, למדנו לך גדול ונשגב: שם 'שברי לוחות' יקרים הם מאוד, ויש להם חשיבות גדולה.
והנה, רב יוסף חלה ושכח את תלמודו (כמוואר בוגרמא נדרים מא), והצטער על כך מאוד, אך כשהתבונן בעניינו של חג השבועות שמננו יש ללמידה שגム לשברי לוחות יש חשיבות – התנהם מעט מיגנוו הנורא, ועל כן בקש שיכינו לו עגל לשעודה שמחה, שהרי אמרו חז"ל (ברכות ח): 'זההרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, אמרינן: לוחות ושברי לוחות מונחות בארכו', ואם כן כשם שלשברי לוחות יש ערך – כך גם לו עצמו, זקן ששכח תלמודו.
הוא אשר הגיד רב יוסף בהתפעלות ובסמחה: 'אי לאו האי יומא' – היום שמננו יש ראייה שיש חשיבות גם לזקן ששכח תלמודו, וזאת ממש מתחילת לוחות – 'כמה יוסף איכא בשוקא', ואני הימי

וכך ביאר הגאון רבי צדוק הכהן מלובלון, בספרו "פרי צדיק", את דברי רב יוסף:
על ידי מTON תורה, התבררה חשיבות לומדי התורה לעומת עמי הארץ, 'אי לאו האי יומא' של מTON תורה, מה יתרון לבעל התורה היוציא נפשות גבוחות ועלינוות במעליה ותירה על שאר העם, כבית מדרשו של שם ו עבר ושר אריך חייש שיטות גם לזקן ששכח תלמודו, יוסף איכא', היה לו לומר 'כמה אנשים איכא?'
אלא, ביאר רבינו צדוק, הלא רב יוסף הוא שאמר (סוטה מט): 'לא תיתני ענוה דאייא אנא', כי באמת היה לרבות יוסף לב נשר ונוכה, עד שלא היה בדעתו שיש לו שום יתרון מצידו – אלא רק ממש שיש לו שורש בקדושה בתולדה מבחינות התקשרות כללות נפשות ישראל, כמו שאמרו בשם הצדיק רבוי לוי יצחק מברדייטשוב,

גבירות ונשגבות – הרי מרוב ענותנו אמר ש'אי לאו האי יומא', והינו: בלי קבלת התורה, היתי כשאר פשווי העם, וכל השגותי אינם בזכות שכל, מעצמי ומדעתתי, אלא מכח נתינת התורה, וכיון שהוא היום עשה ה' לי שאוכל להגיע למדרגה זו, על כן אגילה ואשמחה בו!

"פרי צדיק" – בדבר, שבועות; "קדושת לוי", סדר הזיכרות; "כמוצא שלל רבי" – שבועות

'האי יומא' – שבוע הסכימים הקב"ה עם דברי חז"ל, רב יוסף היה בקי בהם!

שהוסיף משה מדעתו (והסכים עימיו הקב"ה) – כדי להורות לנו כיIROBUL בדורו ממשה בדורו (ראש השנה כה), וגם כדי לرمז לנו שהסכים הקב"ה למנוגם של ישראל בחוץ הארץ, לעשו יום-טוב שני של גליות.

ונהן, אמר אב"ד לאנדוֹן, בגמרא (ברכות סד. והוריות יד). מצאנו שב רב יוסף היה 'סיני' ורבה היה 'עוקר הרים', ורש"י (ברכות, שם) פירש: 'סיני' היו קורין לרבי יוסף, שהיה בקי בבריותו הרבה, ובריותו כתוב ריש": 'רב יוסף קרו ליה סיני', לפי שהיה משניות ובריות סדרות לו **בנטיגנות מהר סיני**.

ולפי זה יש לומר שכונת רב יוסף באמריו 'אי לאו ההוא יומא וקא גרים', הייתה כך: אילו לא נתן הקב"ה את התורה דוקא באותו יום, כלומר: ביום החמשים ואחד – כי אז היה מקום ל민ים לומר שלא להאמין בתורה שבעל פה ובדברי חז"ל שבמשניות ובריותו, ואז ודאי 'כמה יוסף איכה בשוקא', כי מעלתו שבקי במשניות ובריות לא הייתה נחשבת לכלום, שהרי לא היו מאמינים בהם, והוא אומרם: 'איון לך אלא מה שכתב בתורה' / ורק מי שהו יודע תורה שבכתב היה נחשב בעיניהם, אך 'ההוא יומא' הוא אותן מאת ה' לתורה שבעל-פה!

"לשון הזהב" (אפננבאך, תקף"ב), עמוד שז; "כמוצא שלל רבי" – שבועות

כמו כן, אך על ידי מתן תורה התבכר שכל מעשה אומות העולם מאפס ותויה נחשבי, זולת נפשות ישראל שה' יתברך מעיד עליהם ככל מעשיהם מה מה משורש הקודשה. מעניין לציוון, כי מעין זה ממש כתוב הצדיק מברדייטשוב עצמו ("קדושת לוי"), סדר הזיכרות, שלא הייתה כאן שום התפאות, אלא אדרבה, רב יוסף השupil עצמו בזה בתכילת הענווה, שלאלקח את העטרה לעצמו, כי אף שבודאי רב יוסף זכה למדרגות

בדרשה לשבועות שנשא בשנת תקל"ג, אמר הגאון רבי דוד טעబלי הכהן שיף, אב"ד לאנדאן, ביאור משובב נפש בדברי רב يوسف הנודעים: הוא מקדים להעיר: למה דока רב יוסף אמר זאת, ולא תלמיד חכם אחר? וכן: מהו הלשון 'אי לאו האי יומא', ולמה לא אמר סתם אלא, יתבאר העניין על פי קושייתו "מגן אברהם" (אורח חיים, סי' מ' צד') על מה שאנו עושים חוג השבועות ביום החמשים לספרית העומר ואומרם 'יום מתן תורהינו', אף שבגמרא (שבת פ.) מתברר שבשבת ניתנה תורה לישראל, ושם (פז) מצאנו שט"ז בניסן שיצאו בו ישראל ממצרים היה ביום חמישי בשבת, ואם כן התורה ניתנה ביום החמשים ואחד לספריה? והביא שם תירוץ בשם הרמ"ע **מאפינו** בספרו "עשרה מאמרות".

הרי ש回忆 ביום מתן תורהינו, עשה ה' לשבר מלתעות אוו הכהופרים בתורה שבעל פה, بما שעשו חז"ל סיינים וגדרים, וממנהם של ישראל תורה הוא, ולכן יליקוט שמעוני שר השירים, רמז תתקפאה).

הרי ש回忆 ביום מתן תורהינו, עשה ה' לשבר מלתעות אוו הכהופרים בתורה שבעל פה, بما שעשו חז"ל סיינים וגדרים, וממנהם של ישראל תורה הוא, ולכן נתן את התורה דока ביום

בזכות 'האי יומא' – נשארה מעלה ה'סיני' היהודית של רב יוסף

הרים – זה גורם שאינו הבריות סדרות בידו כל כך. לפי זה, נוכל לתת טעם לשבח על מה שימושו הוסיף יום אחד מדעתו בעית קבלת התורה, שאותו לא ציווה ה'. שכן לא היה בדעת ה' לחת אלא את התורה בלבד, אלא פלפל, ולשם כך היה די להם בשני ימים של פרישות וטהרה, אבל משה ידע בנפשו شيئا ביחס עזינו ויתן להם במתנה גם את פלפל התורה, ועל כן הוסיף עוד יום אחד לטהרתם.

על כך אמר רב יוסף: 'אי לאו האי יומא דקא גרים' – שניתנו משה על ידו גם את הפול ללימוד בלבד, לסדר בריותו ומשניות בידם, ואז כולם היו עוסקים בלימוד בלבד, להסדר בריותו ומשניות בידם, ואז לא הייתה לו כל עדיפות, שהרי כולם היו בגדר 'סיני', ובמצב שכזה – 'כמה יוסף איכה בשוקא'...

ודברי פי חכם חן: שות' שבט סופר" – או"ח סי' מ' טז; "כמוצא שלל רבי" – שבועות

'לפי דעתך נראה' – כותב הגאון רבי שמחה בונים סופר מפרשborog, בעל שו"ת "שבט סופר" (אורח חיים, סי' מ' טז) – לפי מה שנחלקו בגמרא (הוריות יד). מה עוזיף: סיני (בקי בתורה) או עוקר הרים (חריף ומפולף)? ומספרת הגמרא שרבע יוסף היה 'סיני', ואילו רבה היה 'עוקר הרים'. ושלחו בני בבל לבני ארץ ישראל: איזה מהם קודם? שלחו להם: 'סיני עדיף, דהכל צריכין למרי חטיא' (הכל צריכים לבעל החיטים, כדי לאפות מהם לחם, ואף רב יוסף, שהיה 'סיני', והמשניות והבריות שهما מקורות ההלכה היו סדרות אצלו, הכל היו צריכים לו).

והנה, בגמרא (נדרים לח). אמרו שפלפל התורה נתן הקב"ה למשה בלבד, אלא שהוא נהג טובת עין ונתנו לישראל, ועליו הכתוב אומר 'טוב עין הוא יברוך'. והנה, אילו לא היה פלפל התורה, בודאי לכל אחד ואחד היה בידוabilות חבילות של משניות ובריות, ורק משום פלפל ועין התורה, לתרץ ולהקשות ולפרק

היום שבגלו רק יוסף סימא את עיניו!

אך כאן, מטעים בעל "המדרש וההגינוי", מתבקשת לכארה קושيا עצומה: מדוע הפסיק רב יוסף הוכחה שתסתור אמת דעתו של רב יהודה ותקבע כי סומא חייב במצוות, ולא ביקש להוכיח שלא כדעת רב חנינא, שקבע כי 'גדול המצווה ועושה'? מדוע היה ברור לו דינו של רב יהודה – יותר מדיננו של רב יהודה?

והתירוץ לכך הוא: חג השבעות!

שחררי, בליל הסדר אנו אומרים מתוך ההגדה: 'אילו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתנו לנו את התורה – דיןינו', וההסביר לכך הוא: שכאשר הגיעו בני ישראל לפני הר סיני, וראו את ההתגלות האלוקית – התרוממו והגינו למדרגה גבוהה שczו, שגם בלי נתינת התורה היו מגיעים בדעתם ושכלם לקיים את התורה, שם שאבות העולם קיימו את התורה עוד לפני שניתנה, אשר על כן אילו קרבנו לפני הר סיני – כבר הייתה בכך תועלת גדולה, כי בודאי היינו מושגים שם מעצמנו את התורה ומצוותיה.

אך אם כן, מדוע באמות נתנו לנו הקב"ה את התורה? משום שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ובנתנו לנו את התורה, הפכנו אנו להיות 'מצוים ועושים'! ומכאן שעצם מתן תורה הוא ראייה ניצחת ובלתי ניתנת לערעור לדברי רב חנינא.

עתה יובנו דברי רב יוסף כפתרו ופרה: 'אי לאו הא יומא', של מתן תורה, אלא היינו מגיעים להר סיני ומשיגים בעצמנו את התורה, והיתה זו ראייה שגדול מי שאינו מצווה ועושה, אז 'כמה יוסף איכא בשוקא' – כי אז הרבה צדיקים היו מסמאים את עיניהם כדי שלא להסתכל מהז' לד' אמותיהם וכדי לקבל יותר שכר כדי שאינם מצווים ועושים, ורק בגלל 'האי יומא', יום מתן תורה שהוכחיה כדעת רב יהודה, שגדול המצווה ועושה, ישנו רק יוסף אחד!

ולכן ביום העצרת היה רב יוסף אומר 'עבדי לי עגלא תלתא', שיכינו סעודה, כדי שאם יבוא אחד ויוכיח לו שאון הלכה בר' יהודה – יעשה יומא טבא לרבענו, אולם כשאף אחד לא בא והוכיח זאת, אז היה אומר: 'אי לאו הא יומא', שהוא עצמן מוכחים את דברי רב

חנינא – 'כמה יוסף איכא בשוקא?'

ודבר依 פ"י חכם חן: "המדרש וההגינוי" נווי יורק תרצ"ב, עמוד 132; "כמוצא שלל רב" – שבועות

פנינה מותקה מדבר אודוט דברי רב יוסף, נאמרה על ידי הגאון רב אפרים בערמאן, בעל "המדרש וההגינוי" (תלמיד הגאון רב איזיק שר, ראש ישיבת סלבודקה):
ידעוים דברי הנמרה (קידושין לא): "אמר רב יוסף: סומא פטור מו המצאות – עבדנא יומא טבא לרבענו, זהה לא מיפקידנא והא עבדנא, השתה דשמעיתא להא ואמר רב חנינא: 'גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה', אדרבה, מאן דאמר לי דיין הלכה בר' יהודה – עבדנא יומא טבא לרבענו".

הסביר הדברים: רב יוסף, שהיה סומא, אמר כי מתחילה היה סביר שגדול מי שאינו מצווה ועושה יותר ממי שמצוות ועושה (כי עשה הוא מרצונו, ללא שחייב בכך, שהרי לא נצטווה), היה גREL לומר כי מי שיבוא ויאמר לו שהלכה ברבי יהודה הסופר ששומא פטור מכל המצאות – יעשה רב יוסף סעודה לתלמידים, שהרי הוא אינו מצווה, ובכל זאת עשה. אך עתה, משמעו שרב בי חנינא אמר שגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה (ומפני שהמצווה ועושה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו – תוספות עבודה זורה ג). הרי אדרבה, מי שיאמר לו שאוני הלכה ברבי יהודה, אלא סומא חייב בכל המצאות – אז בזכותו יעשה סעודה, כי אז יתברר שאף הוא, למורות היותו שומא, נחשב 'מצוות ועושה'.

וננה, הר"ץ (שם) הביא דבר נורא שאמרו באגדה: שרב יוסף סימא את עצמו כדי שלא יוכל להסתכל חוץ לד' אמותיו. ולכאורה: אין עשה רב יוסף בדבר הזה, והלא אמנים הרוחה במה שלא עבר על הדין שאסור להסתכל חוץ לד' אמותוי, אך לעומת זאת הפסיד את כל מצאות התורה, שהרי סומא פטור מכל המצאות! אלא בהכרח שבעשותו זאת סבר רב יוסףשמי שאינו מצווה ועושה גדול מזו המצווה ועושה, ואם כן לא רק שלא הפסיד – אלא אף הרוחה, שהרי עתה הוא 'אין' מצווה ועושה'!
רק מאוחר יותר, כאשר הגיעו לאוזניו דברי רב בי חנינא, שהמצווה ועושה גדול ממי שאינו מצווה ועושה, הצעיר רב יוסף עד מאד על שסימא את עיניו ונפטר מן המצאות, ומazel החל לחפש הוכחות כי סומא חייב במצוות, כדי להיות בגדר 'מצוות ועושה', ועל כן הכריז כי מי שיביא לו ראייה לכך – יעשה יומא טבא לרבענו.

אי לאו הא יומא – שבו עשו את העגל...

בעולם מכך משובח ממנו שתתענג נפשו בו! ועל כן, מפרש ה"שאלת שלום", הלא במסכת קידושין (לא) אמר רב יוסף: "מריש הוה אמניין, מאן דזהה אמר לי הלכה בר' יהודה, ואמר: 'סומא פטור מו המצאות' – עבדנא יומא טבא לרבענו, דהא לא מיפקידנא והא עבדנא, השתה דשמעיתא להא דאמר רב חנינא: 'גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה', אדרבה, מאן דאמר לי דיין הלכה בר' יהודה – עבדנא יומא טבא לרבענו".
הרי שבאמת היה רב יוסף פטור מכל המצאות, וגם בעשייתן לא היה שכרו אלא כמו שאינו מצווה ועושה.
וננה, מה שגדול המצווה ועושה כתבו התוספות (עובדת זורה

פנינה משובבת נפש נוספת בעניין זה, כתוב הגאון רב' שלום טוביש, אב"ד בוטושאן ובעל שו"ת "שאלות שלום":
'כבר הריעשו העולם', הוא מקדים, 'רב יוסף שהיה עני מכל דברי הש"ס בסוטה, אך יחזק טובה לעצמו ויאמר 'אי לאו הא יומא כמה يوسف איכא בשוקא', ומשמעו שעכשו אין דוגמאות!
עוד יש לדקדק, שכואורה די היה לו לומר 'אי לאו הא יומא', ומה פשר התוספת בדבריו: 'אי לא הא יומא דקא גרים', שכואורה היא שלא לצורך?
והערה נוספת, שלאחריה יובן הכל הפלא ולפלא: מדובר הקפיד רב יוסף בחוראותו לומר שיכינו לו דזוקא 'עגלא תלתא', וכי לא נמצא

ברע, לולי כן 'כמה יוסף איכא בשוקא' – כי כולם היו כמווני, שאני בגדיר 'איינו מצויה וועשה', כיון שלא הייתה להם התגבורות היציר, אך מכיוון שבמקרה העגל שבו לבחירותם, אם כן גדולה מעלטם ממנה: שם 'מצויים וועשיים', ורק אני 'איינו מצויה וועשה'. נמצא שادرבה, רב יוסף הראה בדבריו את ענותנותו הגדולה, באמרו שמדרתו פחוותה ממש כולם. וה'שאילת שלום' מסיים: 'זו עזה נחמדה בס"ד'. שווית 'שאילת שלום' (זאלקווא טרכ"ט) – בסוף ה'פתיחה'; 'במוצא שלל רב' – שבועות

ג) שהוא מפני שהוא דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו. ואם כן, ישראל שבמועד הר סיני פסקה זהמתנו ויצאו לחירות מהיציר הרע, אם כן לא היה קיום המצוות שלהם בגדר 'מצויים וועשיים' שהרי אין להם התגבורות מהיציר כלל, אבל לאחר שעשו את העגל וחזרו לבחירותם ולהתגבורות היציר, מעתה הם נחשבו 'מצויים וועשיים'.

זו הייתה כוונת רב יוסף במצוותו שיכינו לו עגלה תלתא – לרמו מעשה העגל ולהזכיר כי מעשה העגל גרים טוביה לישראל, שבו לבחירותם, וזהו שאמר 'אי לאו האי יומא' – וכוונתו הייתה ליום שבו עשו את העגל, ושמנוו והלאה חזרה הבחירה והתערוב שוב הטוב ולא בלילה?

אי לאו ההוא יומא – אלא היהת התורה ניתנת בלילה...

ואז לא היה כל כך רعش ולא היו הלוחות נשברים? ותירץuai שאי אפשר, משום "לא מראש בסתר דברתי". והנה, ידוע מה שאמרו האחרונים (ומזכיר בספרי מקובליס), שבירית הלוחות גרמה שכחה בעולם. והנה, רב יוסף היה 'סיני', שוצר את כל התורה והיה לו כח הזכרון יותר מאחרים, וזה משום שנתנה התורה ביום, אבל אילו נתנה התורה בלילה, וממילא לא היו נשברים הלוחות – אז כח הזכרון היה אצל כולם. זה שאמר רב יוסף: 'אי לאו ההוא יומא', אלא היהת התורה ניתנת בלילה – כמה יוסף איכא בשוקא, כי אז הכל היה זוכרים.... "ימין יוסף" – ליקוטים, עמוד רמז; 'במוצא שלל רב' – שבועות

נראה לבאר את דברי רב יוסף – כותב הגאון רב יוסף בנימין שמעונובי, בעל "ימין יוסף" – על פי מה שהקשׂו בגמרא (שבת פו): מה לא נתן הקב"ה לישראל את התורה בלילה, ותירצ'ו בלשונו הפסוק (ישיעיו מה, טז): "לא מראש בסתר דברתי" (=במקומות ארץ חושך, ולילה חשוך הוא – רשות). ולכארה: מה עלה על דעת המקשׂ להקשׂות כך, והלא אף בעקידה מצאנו "וישכם אברהם בבוקר" –

אלא – הלא אמרו במדרש (תנחותא כי תשא, לא): 'למה נשתרו לוחות ראשונות? לפי שנתנו בפומבי, שלטה בהן עין הרע ונשתבררו', ומשום כך הקשה המקשׂו: למה לא נתן הקב"ה את התורה בלילה,

רב יוסף, לגודל ענותנותו, דימה כי איינו בגדיר לומד תורה...

יום אחד, ועם זאת אנו אומרים בשבועות 'זמן מותן תורהנו', שכן זה חלכנו ונחלתנו – הרצון והמחשבה שיש לנו על כל פנים ללימוד התורה הקדושה. ועל כן אמר רב יוסף העני, שכאמור סבר כי איינו בגדיר לומד תורה: 'אי לאו האי יומא' – הנקרא בפנוי י'זמן מותן תורהנו', אף שבפועל רק למחמת ניתנה התורה, וממנו למדנו שיש חשיבות ומשמעות לרצון גם אם עדיין לא יצא לפועל – 'כמה יוסף איכא בשוקא'... שווית "דברי יציב" – או"ח, סימן רית; 'במוצא שלל רב' – שבועות

רב יוסף – כותב פ"ק האדמוני' בעל "שפע חיים" מצאנז קלזינבורג – לגודל ענותנותו, דימה בנפשו שאינו בגדיר לומד תורה (!) ומכל מקום יש לו רצון ומחשבה לכך, ואם כן הוא בגדיר 'נאנס ולא עשה'.

והנה, כבר הקשה ה"מן אברהם" (סימן תצד): מודע אנו עוזים את חג השבעות בו' בסיוון, אף שעדיין איינו יום מותן תורה, שהרי בגמרא (שבת פו) נחקרו רבנו ורב יוסי האם מתן תורה היה בשעה בסיוון או בשבuya בו, וכיימה-LEN קר' יוסי שבז' בסיוון נתנה תורה, שכן 'משה הוסיף יום אחד מדעתו' ויש לתירץ, שהו מושום שישRAL כבר רצeo לקבל את התורה, ורק מושום אונס לא קבלוה והוסיף משה

'אי לאו האי יומא' – שבו למדתי את מעלה העונה...

שיכול היה לומר: 'לא תנני עונה – דaicא אנאי' מכתה הוא אומר: 'אי לאו האי יומא – שבו ניתנה תורה בסיני – כמה יוסף יש בשוקא, ולא היתני עני מהם...' ודברי פי חכם חן: 'במוצא שלל רב' – שבועות

יתכן – אמר הגאון רב שמעון משה דיסקין, מרנסי ישיבת 'קול תורה' – שרבות יוסף באמריתו זו נקט בשיטתו בגמרא סוטה (פרק ראשוןו), שם אמר שאפשר ללימוד עונה מהר סיני, שלמרות קטנותו ניתנה עליו תורה, ואם כן אפשר שאת מעלה העונה למד רב יוסף מהר סיני, העני שהבראים ועל כן הוכתר הוא עצמו בשם 'סיני', ועל ידי התבוננות בכך הגיעו למדרגת העונה בתכליות, עד

אי לאו האי יומא – באספקלריה של עס!

וז, אם אין איש ששותע אותה? אלא, כוונת הבת קול לומר, שכל האוי' של הבירות בעולם, כל התלאות וכל הצורות המתרגשות על בני האדם, הכל הוא 'מעלבונה של תורה', מי שורצוה ומאזין – שותע ורואה וללבו יבין ויתחזק, למנוע עלבונה של תורה, אז גם יוכה לחירות משעבוד מלכויות, כי אין בעולם שום כח שיכל להכריע את אותה חמדה גנזה – התורה הקדושה!
"כਮוצא שלל רב" – שביעות

בשם מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שמעוני לא רק رب יוסף, אלא כל יהודי ציריך לומר זאת: כי 'אי לאו האי יומא', כמה אומות איכה בשוקא, ולא קבלת התורה על ידי ישראל מה היה מטופס לעולם מעוד אומה אחת שהיתה מתבוללת בתוך הגלות המרה, ולא היה נותר ממנה שם זכר, חילתה; והנה, במשנה (אבות, ב) אמר רבי יהושע בן לוי: 'בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכוורות ואומרת: אוי להם לבירות מעלבונה של תורה'. וככארה יש להבין: איזו תעלת יש בבת קול

התפארות שמולידה התפעלות ו שאיפה – רצואה!

להרבבות עוד יותר בלימוד התורה! לפי זה, הוסיף הגראן קרליין, יובן היטוב גם המעשה שהביבאה הגמורה בסמוך: 'רב ששת כל תלתוין יומינו מוחדר ליה תלמודיה וכל שלושים יום היה חוזר על תלמודו', ותלי וקאי בעיברא דדשא (היה נשען ועומד על מזאות הדלת) ואמר: חדאי נפשאי, חדאי נפשאי, לך קראי לך תנאי (شمחי נפשי, שמחני נפשי, שבילך ולצורך קריית ושניתני). וככארה: הלא צריך לקיים מצוות ה' לשם שמיים, כאמור המשנה (אבות ב, יב): 'יכל מעשיך יהיה לשם שמיים?' אך יש לומר שאמנם צריך שייהו כל המעשימים לשם שמיים, ומכל מקום מותר ואף צריך האדם לעוזר את עצמו ולראות מה שהשיג על ידי התורה, כי מתוך כך תתעורר בקרבו שאיפה עזה להרבבות עוד יותר בלימוד התורה ולהשיג את שלימותה, כי בדרך כלל תחילת מעשי האדם במצוות היא בשביל עצמו, ועל כן אמור 'עלולים למדם אדם שלא לשם – שמתוך שלא לשם בא לשם'. לכן יש לאדם לעורר את עצמו לשמה ב תורה, ובפרט ביום נתינתה: "חוט שני" – יום טוב וחול המועד, עמוד קסד

לככארה – הקשה מרן הגאון רבי ניסים קרליין, בעל "חוט שני" – ציריך עיוו על מה שאמר رب יוסף: 'אי לאו האי יומא, כמה יוסף אייכא בשוקא', שהרי אמרו ונדה ל: 'שמשביעו את האדם כאשר הוא יצא לאויר העולם': 'תהי צדיק ואל תה רשות, ואפלו כל העולמים כלו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך בראש', ואיך זה מכירץ רב יוסף על עצמו שעל ידי לימוד התורה התROWS והתעללה יותר מאשר אנשי?

והוא מבאר: מה שמשביעים את האדם 'היה בעיניך בראש' – אין פירושו שהאדם יחזק את עצמו לרשות, אם איןנו כזה, שהרי בודאי ציריך האדם לדעת ולהכיר את מעולתיו וכוחותיו ואת התפקיד שיעדו לו מון השמיים, כי הכרה זו מביאה אותו לנצל את מעולתיו וכוחותיו במילוי תפקידו בעולם, אולם האדם איינו צריך להסתפק בכך, אלא עליו לתבעו מעצמו להתעלות עוד ועוד, ועל זה אמרו 'היה בעיניך בראש' – כלפי התביעה מעצמו לעלות עוד יותר. מעתה מובנים הדברים דברי רב יוסף כמו התעלות והתרומות על ידי התורה שניתנה ביום זה, שכן התפעלות והכרה זו הועילה לו

הלכה מ'ההוא יומא': ענוה 'מתובלת' במעט התנשאות...

מן ההר, שכן לככארה: מודיע בכלל נתנו הקב"ה את התורה על הר, ולא עמוק, שלככארה הוא שפל וענינו יותר מההר הנמוך ביוטר! אלא, בהכרח שציריך גם קצת התנשאות, וכך בחר הש"ת בהר נמוך, ועל כן, כשראה משה שהקב"ה הניח את העמק ונתן את התורה על הר סיני, שהוא נמוך ובכל זאת הוא הר ולא עמק – למד מכך שהאדם צריך גם קצת התנשאות, וכך התאמץ לרכוש לעצמו גם מעט גאות. וזה כוונת לשון הפייטן: 'סיני גאות עשה...' והנה, מבואר בגמרא (הוריות יד), שרב יוסף היה 'סיני', ולכן אח' בתכילת הענוה, וזה כוונת אמרתו 'לא תיתני ענוה דאייכא אני', אבל ביום חג השבעות הלא גם 'סיני גאות עשה', וכך התאמץ רב יוסף שתהיה לו גם קצת התנשאות, וזה כוונתו באמרו: 'אי לאו ההוא יומא – כמה יוסף אייכא בשוקא', כי לא הייתה יודע שאת הענוה שציריך 'لتבל' במעט התנשאות....
אמריו דעת – חלק ב', עמוד קע"ז; "כמוצא שלל רב" – שביעות

בשםו של מרן הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין, מובה לפרש את דברי רב יוסף 'אי לאו ההוא יומא כמה יוסף אייכא בשוקא' – בדרך זו: בפיוט ליום א' של שביעות אומרים: 'זה סיני גאות עשה', והתמייה מתבקשת: הרי אמרו חז"ל: 'הניח הקב"ה כל הרים וגבעות ולא הרכו שיכינוו אלא על הר סיני, בשביל שהוא נמוך שבהריהם', עליון מגילה כת. ואיך אפשר לומר ש'סיני גאות עשה'? והנה, מצאוו במדרש: 'בשעה שירד משה מן ההר, למדו לפנהס הלכה זו: 'קנאים פוגעין בו', ועלינו לברר: מודיע דוקא ברדתו מן הרר למדו הלכה זו? אלא – הנחתת האדם למעשה צריכה להיות בדרך של ייגבה לבו בדרכיו', אך משה רבניו ע"ה היה עני מכל האלים, וברדתו מנו הרר המורה גם כן על ענוה, לימד את פנהס שלפעמים ציריך להשתמש גם בקנאות – כפי שנחגג הוא עצמו בשוברו את הלוחות לנוכח מעשה העגל שנגלה לעניין. ואפשר שגם את למד משה

התשובה למלאכיס: התורה מromeמת את האדם – וזהו כבודה!

המלאכים טענו טענה אודות 'כבד התורה', ועל כך משיב משה רבינו שכבוד התורה גדול ביותר הוא שהتورה משפיעה על אישיות האדם. בועלדייה עלול הוא להגעה למעשים השפילים ביותר, ורק התורה היא המromeמת אותו לדרגת 'בן תורה', למכבש שכלו רוחניות.

וכבוד התורה זהה, להפוך מי ששייך ל"לא תנוב" ו"לא תרצה" לבן תורה – אמר משה למלאכיס – איןיו שייך אצלכם, שהרי גם בלב התורה איןיכם עולמים לעשות מעשים שכאלוי!

נמצא שתשובה משה רבינו למלאכיס היא מטעם הטענה: כבוד התורה הוא לראות מה התורה פועלת באדם, שהتورה מגדلت ומromeמת אנשים שפילים לדרגת בני תורה!

ואפשר שזו הייתה כוונת רבי יוסף: "אי לאו האי יומא – שלמדתי תורה ונתרוממת", וזה היא הרומוות: יצאת מדרגת השפילים ביותר – לדרגת בני תורה!

*

הגרא"ח קמיל אמר ביאור נספ' בדברי רבי יוסף "למדתי תורה ונתרוממת":

הרומוות הגדולה ביותר היא שאדם יאמר סברא – והסבירו שלו היא תורה. ואם כן, "למדתי תורה ונתרוממת" היינו שהתרומות לדרגה שאיפשרה לו ליצור תורה!

donega נפלאה ומוחשת לכך, מצאו בפרשנת נsha: הנשיים חידשו מסברא את חנוכת המשכן, והקב"ה הסכים על ידם – וזה הפכה לפרשה בתורה, עד שהרמב"ן (במדבר ז, יג) אומר שזו נהיתה מצוה לדורות: שכל חינוך שייהי במקדש גם לעתיד – יהיה באotta המתוכננת שחידשו הנשיים: הנה לנו כמה יכול אדם לפעול כבוד התורה, באופן שלא שייך אצל המלאכיס.

זהו "למדתי תורה ונתרוממת": הסברא של רבי יוסף נהיתה תורה. גם בלי קבלת התורה היומצוות, אלו שבני נח מצווים בהם וחסידי אומות העולם מקיימים את המצוות הללו, אבל את הרומוות זו שיש בקבלת התורה, שהקב"ה נתן את התורה לעם ישראל במנהגה גמורה, וחכמי התורה הם הקובעים את ההלכה כפי הסברא האמיתית שלהם, וזה נהיה לפרושים בתורה כפי שראינו אצל הנשיים – זו הרומוות הגדולה ביותר.

וזו היה פשר שמחתו הגדולה של רבי יוסף!

על פי "מוסר דרך – אפיקי חיים", עמוד ת'

'ההוא יומא' – שבו נקנינו להקב"ה בקניין 'שינוי השם'!

מצאו בפרק 'קניין תורה' (אבות ו, א): 'העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה... ומגדלו ומרומו על כל המעשים' ומשמע שזו המעללה הגבוהה ביותר) – ואך כאן עליינו להבין: מה טيبة של רומוות זו?

אך הנה, בהלכות קניינים מצאו שני סוגי של שינוי הקונה: האחד – בגזול עצים ועשה כלים, קונה בשינוי מעשה – כי מתחילה היה עץ ועתה הוא כלី, אך ר' יוסף חידש אופן נספ' של קניין: **שינוי השם** – שלמרות שלא נעשה שם שינוי בעצם החפץ,

הסביר נפלא על שמחת רבי יוסף על "שלמדתי תורה ונתרוממת", השמעו הגאון רבי חיים קמיל, ראש ישיבת אופקים, באחת משיחותיו:

ידעוים זברוי חז"ל (שבת פח), שכאשר בא משה רבינו להוריד את התורה לארי, אמרו המלאכיס: "חמדה גנווה כ' אתה מבקש ליתנה לבשר ודס? מה אנו שיכי תזכרנו ובנו אDEM כי תפקדנו, ה' אדוןינו מה אדריך שמקבץ כל הארץ אשר תננה הוודע על השמים".

מה היהתה טענת המלאכיס וכי נחשוד בהם בצרות עין, כביכול? ובאייר הגאה"צ רבי שמחה זיסל זיו – ה"סבא' מקלם (חכמה ומוסר חלק א', עמוד רפה), שהמלאכיס טענו כי אין זה כבוד התורה להוריד את התורה לעולם השפל הזה, שכן לא תמיד מכבדים בעולם הזה את התורה כערכה, כפי שהמלאכיס יכולים לכבדה.

המלאכיס, מסתבר, קינאו לכבוד התורה. ומה השיב להם משה רבינו? אמר להם: למצוירים ירדתם? לפרעה השטعبدתם? תורה מה תהא לכם? שוב מה כתיב בה: "לא יהיה לך אליהם אחרים" – בין עמים אתם שרוויים שעובדים עבודת זרה? שוב מה כתיב בה: "לא תרצה", "לא תנאף", "לא תנוב" – קנאה יש בינוים? יציר הרע יש בינוים?

ומה סברו המלאכיס? הלא באמת מון הנמנע שיווכלו לקיים את מצוות התורה, אשר בפשטות מתאימה לבני אדם בעולם הזה, ולא למלאכיס?

אלא, התברר בכל הספרים זה ברור, שהמלאכיס רצוי את התורה להיות ובכל פרשיות התורה יש **חכמה עליונה** שיש לה קיום גם בעולם העליון. הפרשיות של "לא תרצה" ו"לא תנוב" הן תורה גם בעולמים של המלאכיס. ומשה רבינו השיב להם שאת קיום הפשט של התורה אין להם, אף שלחכמה העליונה של התורה יש קיום אף למעלה.

אך כאן מתבקשת העיטה: הלא המלאכיס טענו שאין זה כבוד התורה להורידה לארי, ושלא יהיה כבוד לתורה בעולם התיכון כמו בעולם העליון, ואם כן תשובה של משה רבינו היא לכוארה שלא מטעם הטענה: הם טוענו 'מעם כבוד התורה'? ומה השיב משה רבינו: שהפטשות של הדברים לא שייכת אצלם. אייזו תשובה זו טוענה שאין זה כבוד התורה להורידה לעולם השפל?

אלא – אמר הגרא"ח קמיל – אפשר להבין את העניין כד:

נוסף מיוחד בביאור מיירתו של רבי יוסף, הוסיף הגאון רבי אברהם יצחק ברzel זצ"ל, מראש ישיבת מיר-ברכפלד, שהקדים אף הוא הוא להעיר: מדוע תלה רב יוסף את מעליו ביום, כאמור 'אי לאו האי יומא', ולא אמר 'אי לאו מתן תורה'?

�ודע: וכי מעלו של רב יוסף היה רק במה שאינו כאחד מאלו המצוינים בשוק?

�ודע: רשי פירש: 'אי לאו האי יומא – שלמדותי תורה ונתרוממת', ויש לעיין מהי התromoות זו? ובאמת, לשון דומה

ישראל – מה ראה לומר להן כאן כמו שמע ישראל? למה הדבר דומה, למלך שקידש מטרונה בשני מרגליות. אבדה אחת מהן, אמר לה המלך. איבdet את – שמרי את השניה. כך קידש הקב"ה את ישראל ב'עשה ונשמע, איבדו את 'עשה' כשבשו את העגל, אמר להם משה: איבdet 'עשה' – שימרו 'שמע', היו שמע ישראל.

מדוע נקט המדרש שאת 'עשה' איבדו בחטא העגל, אלום את 'שמע' לא איבדו התשובה לכך היא, ש'עשה' הוא קניין 'שמע' משעה, ולאחר שעמדו עבודה זהה וחזרו לבריותם איבדו קניין זה. אך 'שמע', שהיא הקדושה של כל ישראל, שארם שאינו קדוש בקדושה זו – אין אפשרותו ללימוד תורה וכעון מה שמצוינו אצל פרעה, שהוא שוטן בטומאה ולכך לא יכול ללמד דבר בלשונו הקודש), והיא המאפשרת להם לשמעו את מצוות ה', ומאחר והם נקראים 'בנים למקום' – הרי זה בגדר 'שינוי השם',OKENINU זה לא נאבד מהם אף כשחטאו בעגל.

עתה נבין היטב את דברי רב יוסף: 'אי לאו האי יומא' – כמה يوسف איכא בשוקא', שכון בגמרא (שבת פ): נחלקו חכמים ור' יוסף אמר בו' בסיוון ניתנו עשרת הדברות לישראל או בז' בו, ולהלכה קיימה לו שבז' בסיוון ניתנה תורה. ולכאורה יש לתמוה: אם כן, מה המעיליות באים ו' סיוון אלא משום שבזום זה צכו כלל ישראל לישם גדול והקדוש עלינו קראת, ובו נקנו להקב"ה בקנין שינוי השם.

ואם כן דоказ ביום זה, שאינו יומן מותן תורה, וудין לא נתנה התורה לישראל התפאר רב יוסף, באמורו: 'אי לאו האי יומא', כלומר: אם לא היה לנו את עצם היום הזה, שגרם שאזכה ל'שינוי השם' – הרי אינו בי דבר יותר מישוף בשוק. ולא שהtapar מעיל יוסף שבחוק בתורה שהיתה בו, שהרי בו' בסיוון עדין לא ניתנה תורה, אלא שבזום זה נתרומתי בקבלת שם ותואר 'בן ישראל' הקשור בברית להקב"ה, ועל דבר זה שמה ועבד עיגלא תילטאל! ואנו, מדי שנה ביום זה, מරוקמים אנו על כל יו"ס שבשוקא', אך נוכל לוכות לשינוי שם זה רק אם נדע ונכיר ונכלל שאינו דומה סגנון דיבורו והנהגתו של 'יוסף שבשוקא' לדיבורו והנהגתו של 'יוסף שבבית המדרש'!

תורת חסד" (בהוצאת ע"י כולל ער' אסת"ר; ירושלים תש"ט), עמוד קלב

ולמרipt עין הוא נשאר כפי שהיא, אך מאחר ושם של החוץ השתנה, كانوا בשינוי זה. דוגמא לדבר: אדם גזל פירות ועשה תרומה, שהפירוט נשארו כפי שהוא, אך מכיוון שעשאם תרומה – קנאם בשינוי השם.

אילו נדרשו להזכיר:இיזה מבין שני הKENINIM הוא קניין חזק יותר וудיף מתחבירו? – הסברא ההגונית הייתה נותרת שינוי מעשה עדיין, שהרי על ידו השנתנה כל מציאות החוץ, מה שאינו כן שינוי השם, שرك שמו של החוץ השתנה, אך אין שניי בעצםו. כך הינו מכיריעים, אולי, בסברתינו, אולם בפועל מצאנו אופנים שבהם אדרבה, שינוי השם עדיף יותר, כגון 'שינוי החוזר לבריתו': שאם עשה 'שינוי מעשה', כגון שגנב צמח ואגד בו את הלולב (שזה הצמח מעשה) ולאחר מכן התיר את קשר אגדות הלולב – כיון שחוזר הצמח לבירתינו, אינו קונה, ולעומת זאת ב'שינוי השם', כגון גונב אסא (הדרס) ונתנו באיגוד הלולב כאחד מדר' המינים, שזהו 'שינוי השם' כי מתחילה נקרא 'אסא' ועתה שמו 'הדרס' – בכך זה הדיון הוא שאף אם ייטול את ההדרס מו הלולב, לא פקע קניינו.

טעמו של דין זה: מאחר ושינה את שם הדבר, הרי אף אם ישנה חזרה לשמו הראשון באופן שיחזר לבריתו, מכל מקום על ידי עצם מציאות שינוי השם – כבר נקנה לו החוץ. אך לעומת זאת הקונה ב'שינוי מעשה', שככל קניינו הוא בה שעל ידי מעשה השינוי אין אלא כאשר השינוי קיים, אבל מיד כשפקע השינוי – פקע קניינו.

מעתה יש לעיין: באיזה סוג קניין נקנו בני ישראל להקב"ה? מסתבר שהיו כאן שני הKENINIM: כאשר נכנסו בברית עם הקב"ה במצרים, מלו ישראל את עצם, והוא 'שינוי מעשה', שהרי חל שינוי בעצמותם. ולאחר מכן קידש הקב"ה בקדושה יתרה, וקראם 'בני בכורי ישראל', וכן 'מלכת הכהנים וגוי קדוש', ובזה קנאם הקב"ה אף בקנין של שינוי השם.

וכאשר חטאו ישראל בעגל – חזרו לבריותם ופקעה קדושתם, אולם רק קניון 'שינוי המעש' פקע, אולם 'שינוי השם' לא נפקע מהם אף שחתאו, אלא נעשה כגר שוחר לסרורו, שאינו חוזר להיקרא גוי, אלא נחשב לישראל שבער עבירה, כי לאחר שנקנה ב'שינוי השם' – הרי הוא קניין לעולם.

לפי זה, יובנו דברי המדרש (דברים, פרשה ג': אות י): 'שמע'

חג מותן תורה אינו תלוי ביום מסויים!

ומתרץ ה"עונג יומן טוב" על פי דיווק נפלא: 'ונראה, דלכן ואמורים בעצרת "זמנן מותן תורהנו" (אך שפעמים אינם חל ביום שבבו, ניתנה תורה), מושום שבעוד בכל המועדים קבועה התורה יום לחודש, כמו בפסח ובסטוכות כתיב שמות בחמשה עשר בחודש, וכן בראש השנה וביום הכיפורים, הרי בעצרת לא נאמר ביום בחודש רקס' שבשבועותיכם", וכן במנון תורה לא נאמר באיזה יום לחודש היה. ומזה רואים אנו שני דברים אלו – מותן תורה וחג השבועות – קדושתם אינה תלואה ביום מסויים בחודש, אלא בהיותם לאחר שבעה שבועות, ומתי שמשתתיים שבעת השבועות עושים בו את חג השבעות באיזה יום מימי החודש שייהי. וכיון שגם זמן מותן תורה

שת: הכל מודים בעצות דעתינו נמי 'לכם', מי טעמא? יומן שנינתה בו חולה הוא.

קשה עצומה הקשה הגאון רבי יומן טוב ליפמן היילפרין, אב"ד ביאלייטוק ובעל שו"ת "עונג יומן טוב" (או"ח, סי' מ): אכן אמר ר' אלעזר "הכל מודים", שימושו שלדעת הכל בעצרת ניתנה תורה, והרי לפעמים אין עצרת חלה באותו יום שבו ניתנה תורה, שהרי עצרת היא אחר ספירת שבעה שבועות, פעמים שהוא בה' סיון, פעמים בו' ופעמים בז' סיון וכפי שפורסם בגמרה ראש השנה ו', ואשר עצרת בה' סיון – אין זה יומן שנינתה בו תורה, שהتورה ניתנה בז' סיון לרaben ובו' סיון לר' יוסי!

בסיון שבו לדעת הכל לא ניתנה תורה, משום שלא יומ החודש גרט, אלא האזנו לאחר שבעת השבעות, וכל שהוא יום חמישים לספרה מישצאו ממצרים, הרי הוא "זמננו מתן תורהנו!" ש"ת "עונג יום טוב" – או"ח, סימנו מב

לא הוגבל ליום מימי החודש, הרי שגם זמן מתן תורה לא היה תלוי ביום מסויים, ולא היום היה הגורם למונת תורה, אלא שאחרי ספרו שבעה שבועות היו מוכשרים לקבל את התורה. וכן אנו אומרים בשבועות "זמן מתן תורהנו" אף כשל בה'

הכח שהוטבע באדם: לפועל לטובה עצמו' (האמתית)

והמכשולים, ודוק היטב. ואמרתי בזה – מוסף הגר"ש קיבלביץ – העלה נוראה: בעניין אליעזר בלבתו לקחת אשה ליצחק, הרי יש להשתומם בלי גבול, על מה שאמרו חז"ל (בראשית רבבה נט, ט, הובא ברש"י בראשית כד, לט): 'בת היהת לו וביקש להשיאה ליצחק', והוא אליעזר והכיר את גודל הטוב והאושר שיש בזה, וכי אין טוב מזה בעולם כלו, ובודאי היה רצונו בזה חזק עד מאד, ואמרו חז"ל (בראשית רבבה שמ) שעלי נאמר הפסוק (הושע יב, ח) "כגענו בידיו מאזני מרמה לעשוק אהב" והפירוש "לעשוק אהב", פירושו חז"ל "לעשוק אהובו של עולם", ולמדנו מזה דרך אגב, כשהאדם נוטל דבר שאינו מגע לו, אעפ'

שהכוונה היא לשמה, הרי זה עושך וגזל, ודוק). והנה בגודל רצונו להשיא את יצחק לבתו, מ"מ לא נתפתח ללבת בגלו אחר רצונו, כי ידע שיש כאן עניינים וסבות המונעות, ועל כן שkel את זה לעומת זאת, והמאזנים הראו לו שכך החשוב מכירע, אלא שגילתה התורה שהמאזנים היו 'מאזני מרמה', כי ע"י הנגעה הזהה כף המשkolות, אך אליעזר היה סבור שהמאזנים הם אמתניים וכי בדי שיצחק ישא את בתו, והיה רצונו בזה כ"כ חזק, אשר לא בלבד שהכיר את הטוב הצפוני בזה אלא שהיה גם סבור שmagiu לו, ואעפ"כ באיזו מסירות ושלימות נפשית פעל נגד רצונו של עצמו, ולא זו בלבד שעשה את השילוחות על הצד היותר טוב וללא רשות כל שהיא, רק בזריזות גדולה ונפללה, אלא שגס שמה שמחה אמיתית נפשית בהצלחת שליחותו, "ויקוד וישתחו" פעמיים (בראשית כד, כו; נב), ועיין ברש"י (שם נב): 'מכאן שמודדים על בשורה טובה', והוא נפלא, נפלא מאד.

וכיצד יכול אדם להגעה לדרכם כזו? הווי אומר, ע"י הידע והכרה האמיתית שהמעשה הטוב הוא 'לעצמם' במשמעות האמיתית של הכח הזה, אז אין שום דבר בעולם שעומד נגדו, ודוק. ובאמת אף אצל אליעזר הרי היה הכל לעצמו, כי ע"י כך יצא מארור לבסוף, שנאמר (שם לא) בא ברוך ד', כמבואר בחז"ל (בראשית רבבה ס, ז). קוונטרס "תורת שמואל" (נשלח ע"י הרב יהודה גليس, תשואות ח"ח לו)

סת: רב ששת כל תלתינו ימינו מחדר ליה תלמידה ותלי וקיים בעיברא דדשא, ואמר, **חַקְאִ נַפְשָׁאִ, חַקְאִ נַפְשָׁאִ** (שםחי נפשי, שמחי נפשי – ר"ש"ו), **לֹקְקָנָאִ, לֹקְקָנָאִ** (שבשילך ולצורך קריית ושנית – רש"ו), אין, והאמל דבי אלעוז אילמלא תורה לא נתקיימנו שמים ואלעוז, שנאמר (דרמיה לג, כה): "אם לא בריתני יומם ולילה חקوت שמים וארץ לא שמתה?" מעיקרא כי עבד איניש אדעתא דנפשיה קא עביד.

הסביר נפלא כתוב על כך הגאון רבי שמואל הלוי קיבלביץ זצ"ל: מון החסמים הוטבע באדם הכח הזה שכל מעניינו ושאיפתו יהיו לטובה עצמו, למען לא יחולך לדאגה לתיקון נפשו, כי בעזה"ב הרי אין לו לאדם כלום, זולת נפשו, וכדי שלא ישיח דעת ע"י שום דבר שבעולם, ולא ע"י משפחה, אשתו ובניו ובנותיו, ניתן בו הכח הזה שהעצומו היה העיקר, ומAMILIA יdag רק לעצמו, שהוא נפשו, והוא כל ימו קודש לתיקון נפשו, כי זה הוא 'עצמם' האמיתית, אלא שהאדם טועה ומחליף, ושותה מנפשו שהוא 'עצמם' האמיתית כאמור, ודואג רק לגוף שהוא רק לבוש לתקופה קצרה. והנה, כשהאדם עושים מצוות ומעשים טובים, או כשלומד תורה, שהוא עיקר הכל, ובזה קיים העולם כולו, וגם במצוות יש תיקו, לעולם כולו, הן מצד השפע הטוב המשפע ע"י מעשיו לעולם כולו, ועיין ב"נפש החיים" (שער א, פרק ז) שהעולמות כולם מתרחגים לפי מעשי האדם, והוא מצד זה שדין שמים הוא אחר רבו ועין קידושין מ): הנה יכול העושה לחשוב בשעת מעשה שהוא למעו קיים ותיקו העולם, וגיליה לנו רב שת שאין זו המחשבה הנבחרת ביותר, אלא אדרבא יחשוב שהוא עשויה לעצמו.

והענין, כי ה'לעצמם' (האמתית) הוא הכח החזק ביותר המפעיל את האדם, וכשם שבשעה שה'לעצמם' מופיע בצרתו המוטעית, הינו הנשנית, פועל האדם בכל מסירות נפשו להשגת מובקשו, כד כשחווא פועל מתוך המנייע של ה'לעצמם' האמיתית, הוא פועל בכל המיסירות, וכך בבא האדם לעשות מעשה טוב, הרי מוחשבתו צריכה להיות שכז הוא לעצמו, וע"י כך יתגבר בנסיבות על כל המפריעים

בצד יתכן שהBOR סיד אייבד טיפה?

אליעזר הוא כבוד סיד שאינו מאבד טיפה, בעוד שכן מצאנו מפורש לפניינו שמדובר איתעקר ליה והוא שכח תלמודו.

*

אמנם יש לומר שקשה זו היא אינה כי אם לפי הפירוש המקובל בדברי רבוינו המפרשים, שמהות 'בור סוד' שאינו מאבד טיפה' הינו שהמים הנכנסים לתוךו אינם נאבדים ונশמרים בתוכו בשלמות, אולם בספר 'מדרש שמואל' הביא את דברי **בעל' לב**

סת. רבי אליעזר גמוריה איתעה לך ליה ואתה ובו עקיבא לאడכוויה גמיה. ונימה ליה בהדייה! – סבב לאו אוורה ארעה.

הגאון רבי גרשון שטרון מלודאש, בעל ילקוט הגרשוני, מביא שבଘותוי של הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב, בעל 'בני יששכר', על מה שניינו במסכת אבות (ב, ח): רבי אליעזר בן הורקנוס, בור סיד שאינו מאבד טפה, הוא מעיר שעל כרחונו אנו צרכיכם לומר שדברי המשנה הם 'לאו דוקא', שכן כיצד אפשר לומר שרבי

לימים נשאל הגאון רבי נתן לוברט זצ"ל, בעל "שארית נתן" שאלת זו, והשיב תשובה מעונינת: 'העדות של רבנן בן זכאי על רבינו אליעזר היא על תוכנות נפשו, אבל יש דברים הוגרמים להעלים, עיין פסחים ס"י', עיין שם מה שהוסיף בזה, וכפ"י הנראה כוונתו שייתכן שימוש מעשה שהיה נטעמנה הלכה זו מרבי אליעזר, אולם מצד מעלהו היה מסוגל לזכור הכל.

'ילקוט הגרשוני', קונטרס 'לקח שכחה' על מסכת אבות; 'מדרש שמואל' – אבות; 'שארית נתן'

אבות' שפירש 'שאינו מאבד טיפה' היינו "שהוא כלי יכול בתוכו ומתקבל כל המים הרצות והחולכות אליו מהמעין או מון המטר ומתקבל הכל ואינו מאבד טיפה, כלומר, שלא יוכל לקבלה".
ולפי פירוש זה, אמן רבי אליעזר היה כבור סיד שמיימי השתטמו והתקיימו בו, אולם הדגש העיקרי לא היה אצל בכך שלא אייבד טיפה מהנכנס אליו, אלא שהוא ביכולתו לקלוט את כל שפע המים שבא לתוכו, מבלי להפסיד טיפה מבחן. כך שיתרכז לומר שעדיין היה יכול לאבד טיפה מהנכנס לבור.

*

גלוון זה מוקדש לרפואת

הגאון רבי יצחק בן נחמה שליט"א לרפואה

התינוקת חוה רות בת שלומית לרפואה

התינוקת גאולה דבורה בת שושנה לרפואה

הרב צבי בן מרים לרפואה

האשה רחל נעמי בת אסתר חנה לרפואה בתושח'

התרופה הקלודית

'רופא אני תועלת עצומה בספר נפלא זה, שרבים
ימצאו בו נוחם וחיזוק, תקווה אמונה ובטחן...'
(הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א)

'ספר טוב מאד, ובתוחני שיביא תועלת מרובה
למעיינים בו, ותהי רפואה קרובה להם...'
(הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א)